شبه قارة: نیوچە دەشتەک
شبه محسوس: نیوەبەرھەست. وەک: نیوەچڵ
شبه المنحرف: نیوەلاتەریب
شبه النقدية: ڕەخنە ئامێز
شبوط: سوورە ماسی
شتاء: زستان، زڤستان
شتى: جۆر بەجۆر
شتيمة: جنێو، چێر، جوێن، *جڤێن*
شجر: کوولەکە، کدوو، *کولند، کودی*
شجرة (أشجار): درەخت، دار
شجيرة: دەوەن، تەڕاش، دەڤی
شحم: پیو، بەز، چەوری
– تشحيم (تزييت): پیوکردن، چەورکردن
شحن: بار
شحنة: بارگە
شحة –قليل: کەمی، کزی
شحوب: کاڵی، بزرکان
شخاط (الثقاب): شقاتە، شەمچە، شقارتە
شخص: زەلام، کەس
شخصية: کەسایەتی
شخصية إجتماعية: کەسایەتیی کۆمەڵایەتی
شخصية معنوية: کەسایەتیی واتایی
شد: بەستنەوە، پێچەک
شدائد: تەنگانە
شدة: زەبر، تین
شدة التيار: تینی تەووژم
شدة الحرارة: تینی گەرمی
شدة الصوت: تینی دەنگ
شدة الضوء: تینی تیشک
شديد: بەزەبر، بەتین
شذر– شذرات: پەرژوبلاو، پەرتوبلاو
شذر: پیرۆزە، لەپکەشینە
شراء: کڕین
شرارة: پریشک، پزیسک، چریسک
شراع: بایەوان، چارۆکە
الشرب: خواردنەوە، *ڤەخوارن*
شربت– عصير: خۆشاو، ئاڤک، *خۆشاڤ*
شرح: ڕاڤە
شرخ: زەندۆڵ، تلّیش، *پەق*
الشرر: پریشک، چریسک
شرس: دڕ
شرش: شیرێژ
شرط: مەرج، بیانگە
شرط– رهان: مەرج، گرەو
شرطة: پۆلیس
شرف: ئابڕوو، شەرەف
شرفة: بەلەکۆن، شانشین، بانیژە
شرق: ڕۆژهەلات، (کورتترە لە ڕۆژهەلات)
شركة– شركات: هاوبەشی، کۆمپانیا
– شركات متعددة الجنسيات: کۆمپانیاگەلی فرە ڕەگەز
– شركة مساهمة: کۆمپانیای فرەپشک
شريان: خوێن هەڵگر، خوێنبەر
الشريحة: توێژاڵ، توێژ، توێ، *تویخ*
– شرائح معدنية: توێژاڵی کانزایی
– شرائح إجتماعية: توێژگەلی کۆمەڵایەتی
– تشريح: توێکاری، توێ توێ کردن
شرير: شەڕخواز
شريط: تیلم، تیلماسک
شريط تسجيل: تیلماسکی تۆمار
الشريط الحدودي: تیلمەی سنوور، تیرێژی سنوور
الشريعة: یاسا

شريعة الغاب: یاسای دارستان
شريكة العمر- الزوجة: هاوسەر، *هەڤسەر*
شره: چلێس، زۆرخۆر
شط: دووئاوان، یەکاو
الشطرنج: شەترەنج، سەرترینج (لە تحفه مظفریەدا هاتووه)
شظية: پریشک
شعائر: داوونەریت یان ڕێوڕەسمی ئاییینی
شعار: دروشم
شعاع: تیرێژ
- الإشعاع: تیرێژدانەوە
- المشع: تیرێژدەر
شعب: گەل
شعبان- شهر: کوڵەمانگ
شعبة-فرع: لک، پەل، هۆبە
شعبي: گەلێری
شعبية: گەلدۆستی
شعر: پرچ، پۆر
شعر - قصيدة: هەڵبەست، شیعر، هۆزان
شعري- نجمة: گەلاوێژ
شعلة: بلێسە، پێت
شعلة الحاصود: گوڵ ئەستێرە
شعوبية: گەلپەروەری، گەلنەوازی
شعوذة: جادووگەری، فاڵ گرتنەوە، *فاڵ ڤەگرتن*
شعور: هەست، هۆش، هش
الشعور بالمسؤولية: هەست بە لێپرسینەوە
الشعور بالنقص: هەست بەکەمایەتی کردن
شعيرة - شعيرات: دەزوولە، تاڵ
- شعيرات دموية: دەزوولەی خوێنین
شغاف القلب: توێی دڵ، پەڕەی دڵ
شغب: گێرەشێوێنی

شغف: تامەزرۆیی
شغل: کار، ڕەنج
شغل المكان: جێ گرتن
شفاف: دیودەر
شفاف- رائق، مخفف: ڕوون، زەلاڵ
شفافية: ڕوونی، زەلاڵی
شفرة وراثية: بۆماوە
شفعي: جووتە، جووتەکی، دووپەلی
شفعية الظلف: دووسمی
الشفق: زەردەپەڕ، کازیوە
الشفقة: دلۆڤانی، بەزەیی
شفة - عليا: لێو، *لێڤ*
شفة - سفلی: لچ
شفهي: بەدەمی، زارەکی، بەزار، زارگۆت
شفيق: بە بەزەیی، دڵنەرم
شق- شقوق: قەڵشت، دەرز، تیک
شقاء: کوڵەمەرگی
شقائق: گوڵاڵە
شقائق النعمان: گوڵاڵەسوورە، کوڵێکەنیسانە
شقاق: دووبەرەکی
شقراء: کەژێ، کەژاڵ، شێ خەز، خەزاڵ
شقة: ئاودڕ
شك: گومان
الشكر: سوپاس
شكل: شێوە، وێنە، ڕواڵەت
شكل: فۆرم، کاپێلک
- الشكل والمضمون: کاپێلک و کرۆک، شێوە و ناوەڕۆک
شكل هندسي: شێوەی ئەندازەیی
شكلي: ڕواڵەتی
شَلّ: پەک خستن

شلال: تاڤگە، سوولاوک، سۆلاڤ، کەڵوەز
شلغم–اللفت: شێلم
شلل: شەپلّە، ئیفلیجی، *دەملە*
شلل الأطفال: شەپلّەی منداڵان، *دەملازارۆکان*
الشم– الرائحة: بۆن، بێن
شمال: ژووروو، سەروو، باکور
شمال شرقي: باکوری ڕۆهەڵات
شمال غربي: باکوری ڕۆئاوا
شمس: ڕۆژ، تاڤ
شمسية: چەتر، سەیوان
شمع: مۆم، مێو، شەمێ، *شەما*
شمع الأذن: شەمێی گوێ، *شەما گوهی*
شمع العسل: مێو، *شەما هنگڤینی*
شنان–نبات: ئەسپۆن
شنق: هەڵواسین، بەدارەوە کردن، لەداردان، *سێدارەدان*
شهادة– اثبات: بڕوانامە، بەڵگەنامە
شهادة– إدلاء: شایەتی دان
شهامة: جوامێری، مێرخاسی
شهب: ئەستێرەی کشاو
شهر– قمر: مەه، مانگ، هەیڤ
شهر قمري: مانگی هەیڤی
شهم– جريء: جوامێر، ئازا، مێرخاس
شهوات: ئارەزووکاری
شهيق: پشووکێشان، هەناسە وەرگرتن
شهية: واز، حەز. دەڵێن: وازم لەو خۆراکەیە، واتە حەزم لێیەتی. بێ وازی: بێ مەیلی
شوربة: شلاو، ئاوک، ئاڤک
شوری: ڕاوێژکاری
شوط – للعب: نۆرە، کایە
شوط – خطوة: هەنگاو، قۆناغ، پێنگاڤ

شوفان – نبات: هەرزن
شوق: ئارەزوو، *حەز*
شوك: دڕک، ستری، زی، دڕوو
شوكية الجلد: پێست دڕوودار، پێست دڕکاوی
شؤون: کاروبار
– مدير الشؤون القانونية: بەڕێوەبەری کاروباری یاسایی
الشون الداخلية: کاروباری ناوەکی
شيخوخة: پیری
شيلم: گلێنە، مرۆر
شيوع: بڵاوبوونەوە، *بەلاڤبوون*

ص

صابون: سابوون، ئەسپۆن
صابونة: كلاوەی ئەژنۆ، *سەرکۆتک*
صاحب: خاوەن، خودان
صادر- اصدار: هەناردە
الصادرة: هەناردە، هنارتی
صادق: سەرڕاست، راستویژ، راستگۆ
صارخ- بارز: بەرچاو، *بەرچاڤ*
صارخ -اللون: گەش
صاروخ: مووشەک، رۆکێت
صاعقة: هەورەبروسکە
صاغة: زێرنگر
صافرة: فیکە
صالح: شیاو، گونجاو، چاک، سازا
صالح عام: چاکەی گشتی
صامد: خۆڕاگر
صانع: پیشەساز
- الصناعة: پیشەسازی
صب: داڕشتن، تێرژان، رۆکردن
صباغ: گازرکار، ڕەنگکار
صباغة: ڕەنگکردن
صباغة- للأقمشة: گازری، گازرکاری
صبح: بەیانی، سبەینە، سەحەر، سپێدە
صبر: ئارام، ئارامی، هەدار، *بێن فرەهی*
صبغ- صبغة: ڕەنگ، بۆیە
الصبور: ئارامگر، *بێن فرەه*
صبيحة: بەرەبەیان
صبير: هەنجیری دڕکاوی
صحافة: رۆژنامەگەری، رۆژنامەوانی، *رۆژنامەڤانی*
صحراء: بیابان، سارا، چۆڵ

صحة: تەندروستی، لەشساغی، *ساخلەمی*
صحة المسألة: راستیی پرس
صحو- انتعاش: بووژانەوە، بەئاگاهاتنەوە
الصحوة الاسلامية: بەئاگاهاتنەوەی ئیسلامی
صحي: سازگار
- غير صحي: نەساز
صحيح: تەواو، ڕاست
صحيفة: پەڕە، رۆژنامە
صخر: کەڤر، تاوێر، تاشەبەرد، گابەرد
صخري: بەردین، کەڤرین، کەورین
- صخور نارية: بەردی ئاگرین
صد: بەرتەک دانەوە
صدأ: ژەنگ
صداع: سەرئێشە، ژانەسەر، *سەرئێش*
الصداقة: دۆستینی، دۆستایەتی، هەڤاڵینی
صدى: دەنگدانەوە، زایەڵە، *دەنگڤەدان*
صدر: سنگ، سینگ، سینە
صدرية: بەروانکە، بەرامپیل، بەرهەڵبێن
صَدَفَة: لەپکە
صُدفة: رێکەوت
صدقة: دەستاندە
صدمة: نسکۆ
الصديد: رەژەن
صديق: ئاوەڵ، برادەر، هاوڕاز، *هەڤال*
صراحة: ڕاشکاوی، ڕاستەوڕوو
صراخ: هاوار، گازی، *هەوار*
صراع: زۆرانبازی، ململانە، زۆرەوانێ
الصراع الدولي: ململانەی نێوولاتان
الصراع السياسي: ململانەی سیاسی
صرصر: سیسرک
صرع: فێ، پەرکەم، *تەب*

صرف: ڕووت، پەتی، تەواو
صريح: قسە لەڕوو
صعب: گران، دژوار
صعب – غالي: گرانبا، گران نرخ، *گرانبها*
صغير: بچووک
صف – صنف: پۆل، ڕیز
– التصنيف: پۆلاندن، ڕیزکردن، *پولێن*
صفائح– صفيحة: تەنکە، پەڕە
صفات قارية: ئاکاری بەژەکی
صفّار: مسگەر
صفار البيض: زەردێنەی هێلکە، زەرکاهێکێ
صفارة: فیکە
صفارة الإنذار: فیکەی بەئاگاهێنان
صفحة: لاپەڕە، بەرپەڕ، ڕووپەڕ
الصفر–نحاس: مس، سفر
صفر: هیچ، پنت
صفراء –عصارة: زراو، زراڤ، زێلک
صفصاف: بی، داربی، *بیهوک*
صفق – تصفيق: چەپڵە، چەپڵەلێدان، دەست *کوتان*
صفة: ئاکار
صفة –في قواعد اللغة: ئاوەڵناو، *هەڤاڵناڤ*
صفة مميزة: ڕەوشت
صفيح: تەنەکە
صفيحة: پەڕە، پلێت، پەڕەکە
صفيحة حجرية: تاشەبەرد
صقر: هەڵۆ، *ئەلهو*
الصقل: مشتوماڵ
صقيع: شەختە، زوقم، سیخوار، *خویسار*
صقيل: بریسکەدار، ساف، لووس
صك الغفران: پسووڵەی لێبوردن

صلابة: ڕەقی، پتەوی
صلاحية: دەسەڵات
صلادة: موکومی، سەرتی، پتەوی
صَلب: ڕەق، پتەو
صُلب: پۆڵا
الصَلْب: هەڵواسین
الصلف– عديم الحياء: چەقاوەسوو، *بێ شەرم*
صلة: پێوەندی
صليب: خاچ، تێکپەڕیو
الصليب الأحمر: خاچی سوور
صليبي: خاچدار
صمام: زمانە
صمام الأمان: زمانەی تەناهی
صمعة – نبات: گەوەن
صمغ: کەتیرە، جەوی
صمود: خۆڕاگری
صميم: ناخ، ناوجەرگە، کانگە
صناعة: پیشەسازی
صناعة ثقيلة: پیشەسازیی قەبە
صناعة النسيج: پیشەسازیی چنین
صناعي: دەستکار. واتە خۆڕسک نییە و بەدەست کراوە. لە فۆلکلۆردا هاتووە: «ناردوومە بۆت بێ دەسکاری بانە».
صنبور: پلووسک، شێرە
الصندوق: خەزنە
– أمين الصندوق: خەزنەدار
صندوق البريد: سندووقی پۆستە
صندوق التوفير: سندووقی پاشەکەوت
صنم – تمثال: بت، پەیکەر، *پت، پوت*
صنوبر: کاژ، سنەوبەر
صهريج: تانکی، ئەمبار

صهيوني: زايۆنيست
الصهيونية: زايۆنيزم
صوت: دەنگ
- انعكاس الصوت: دەنگدانەوە، *دەنگڤەدان*
صوت الدَرّاج: دەنگی کەناچە، دەنگی پۆڕ
صوت العصافير: جريوە، *ويچەويچ*
صوت غليظ: دەنگی بۆڕ
صوت موسيقي: دەنگی مۆزيکی
صوت غير موسيقي: دەنگی نامۆزيکی
صودا الغسيل: سۆدەی شوشتن
صودا الخبز: سۆدەی نان
صورة: شێوە، وێنە
صورة حقيقية: وێنەی ڕاستەقينە
صورة خيالية: وێنەی خەياڵەکی، *وێنەی ئاشوپی*
صورة تقديرية: وێنەی گۆترەيی
صوري: وێنەيی
صوف: خوری، هری
صياح: هاوار، گازی
صياغة: داڕشتن
صياغة الذهب: زێڕنگری
صيف: هاوين، هاڤين
صيوان الأذن: چەتری گوێ، پەڕەی گوێ

ض

ضائع: ون، بزر، *بەرزە*
ضـــار: زيانـدەر، لە (زيانبـــەخش) باشـــتـــر و ئاسانترە.
ضاغطة: پەستێنەک
ضئيل: کەم، ورد، کێم، هوير
الضب: بزنمژە
ضباب: تەم، مژ، دومان
ضبابي: تەماوی، *مژاوی*
ضبط: زەپت، ديسپلين، *پەيتبوون*
ضبط النفس: دان بەخۆداگری
ضجيج - صوت: ژاوەژاو، زەنا، هەرا، قيژەقيژ
ضحك: پێکەنين، کەنين
ضحل: تەنک، تەنکاو
ضخ: پاڵدان، پاڵنان
ضخم: کەتە، فيلەتەن، زل
ضد: دژ
ضرب: لێدان، لێکدان
ضربة الشمس: تاوەگاز، ڕۆژ هنگاڤتن
ضرر: زيان، زەرەر
ضرس: خڕێ، خڕێنە، پاشەخڕێ
ضرس امامي: پێشەخڕێ
ضرس خلفي: پاشەخڕێ
ضرورة: پێويست، پێويستی
ضريبة: باج
- مديرية الضرائب: بەڕێوەبەرايەتيی باج
ضريبة الارض: باجی زەويانە
ضريبة التركات: باجی ميراتانە
ضريبة الدخل: باجی دەرامەت
ضريبة العقار: باجی خانووانە
ضـعف- ضـعـيف: لاوازی، بێ هێـزی، لەڕی،

بنێسی
ضعف- اضعاف، مضاعف: دووهێنده
ضعیف: لاواز، کز، بێ هێز، لەڕ، بنێس
ضغط: پەستان، پەستاوتن، پاڵەپەستۆ
ضغط جوي: پەستانی هەوا
ضغط عالي: پەستانی بەرز
ضغط الدم: پەستانی خوێن
ضفدع: بۆق، بەق
ضفة: ڕۆخ، لێوار، قەراخ، گوێ چەم، *ڕەخ*
ضفة النهر: گوێ ڕووبار
ضلال: سەر لێشێواوی، دەسەرداچوون
ضلع: لا، پەل، پەراسوو
ضم: گرتنەخۆ
ضمان: دەستەبەرکردن، دابین کردن، دەستەبەری
ضمان اقتصادي: دەستەبەریی ئابووری
ضمان اجتماعي: دەستەبەریی کۆمەڵایەتی *(جڤاکی)*
الضَمّة ـُ: بۆر
ضمور: پووکانەوە، پووکاندنەوە، پووچانەوە
ضمیر: جێناو، *جهناڤ*
ضمیر الاستفهام: جێناوی پرس
ضمیر الاشارة: جێناوی ئاماژە
ضمیر متصل: جێناوی لکاو
ضمیر منفصل: جێناوی سەربەخۆ
ضمیر الوصل: جێناوی لێکدەر
ضوء: ڕووناکی، تیشک، پرشنگ، ڕوناهی، *تێروژک*
ضواحي: سەرپەڕ، پەڕگە
ضیاء، نور: ڕۆناهی، ڕووناکی
ضیاع- ضائع: بزربوون، ونبوون، *بەرزەبوون*
ضیق- انزعاج: سەغڵەتی، تەنگاڤی

ط

طائر-طیور: باڵدار، مەل، *باڵندە، پەلەوەر*
طائرة: باڵەفڕ
طائرة نفاثة: باڵەفڕەی فیشکەدار
طائرة- لعبة: باڵە
طائفة -عائلة: بەرەباب، تیرە
طابع: مۆرک، شەقڵ
طابع- بریدي: پوول
الطابعة: چاپکەر
طابق: نهۆم
طابوق: کەرپووچ، خشتی سوور، *کەلپووچ*
طاحن- طواحن: هاڕەک
طاحونة: ئاش، ئاسیاو
طازج: تەڕوبڕ، *تەڕ*
طاعون: لاڕەشە
الطاغیة: کەڵەگا، زۆردار
طافي: سەرئاوکەوتوو
طاقة- قوة: تێن، وزە
الطاقة البشریة: وزەی مرۆیی
طاقة التنشیط: وزەی نواندنی چالاکی
الطاقة الحراریة: وزەی گەرمی
الطاقة الحرکیة: وزەی بزوێنەکی
الطاقة الذریة: وزەی ئەتۆمی
الطاقة الضوئیة: وزەی ڕووناکی
الطاقة السنویة: وزەی ساڵانە
الطاقة الشمسیة: وزەی ڕۆژەکی
الطاقة الکامنة: وزەی ماتە
الطاقة الکهربائیة: وزەی کارەبایی
الطاقة النوویة: وزەی ناوکەیی
الطاقة المیکانیکیة: وزەی میکانیکی
طالب: داواخواز، خوازیار

طالب– تلميذ: قوتابی
طالب جامعي: قوتابیی زانكۆ
طاهر: پاک، پاكژ، پاقژ
طباخ: چێشت لێنەر
طباشير: تەباشیر
طباعة: چاپەمەنی
طبخ: لێنان
طبع: چاپ
طبع– عادة: خوو
طبق الأصل: كتومت، دەقاودەق
طبقات الجو: چینگەلی هەوا
الطبقات العليا: چینگەلی باڵا
طبقات القشرة الأرضية: چینگەلی توێكی زەوی
طبقة النبلاء: چینی خانەدانان
طبقة: چین، توێ، توێک، *تویخ*
طبقة جلدية: چینی چەرمین
طبقة دهنية: چینی دۆناوی
طبقة عازلة: چینی ناوبڕە
الطبقة العاملة: چینی كرێكار
طب: بژیشكی، نوژداری
طب بيطري: بژیشكیی ماڵات، *نوژداریێ ماڵاتی*
طبي: بژیشكی، *نوژداری*
طبيب: بژیشک، *نۆژدار*
طبيخ: چێشت
طبيعة: سروشت، خۆڕسک، خۆزا
طبيعي: سروشتی، خۆڕسک، خۆزایی
طحال: سپڵ، *دێدک Dêdik*
طحلب: قەوزە، چووزەوارە، كەڤز
طراز: تەرز، شێوە
طرح – الموضوع: بەرچاوخستن
طَرَحَ – أوقع: لەزەوی دا

طَرْح: لێ دەركردن، دەركردن، *ژێ دەرخستن*
طرد: وەدەرنان، *دەرئێخستن*
طرف: پەڕ، لا، ئال
الطرف السفلي: لای ژێروو، ئەمپەڕ
الطرف العلوي: لای ژووروو، ئەوپەڕ
طرق: پێداكێشان، پێداڕۆیشتن
طرق رئيسية: رێگەی سەرەكی، *رێكێت سەرەكی*،
رێ یێت سەرەكی
طرق فرعية: لاڕێ، رێگەی لاوەكی
طرق المواصلات: رێگەوبان
طري: تەڕ، ئاودار، *ئاڤدار*
طريدة– الصيد: نێچیر
طريق المجرة– التبانة: رێی كاكێشان
طريقة – اسلوب: شێواز
طريقة: رێگە، تەریقەت، رێبازگە، رێک
طعام: خواردەمەنی، خۆراک، *خوارن*
الطعان: توانج هاوێژ
طَعم: تام، چێژ
طعن: توانج
– طاعن: توانجگر
طعن– للضرب: لێدان
طغيان– للحكم: كەڵەگایی، ستەمكاری
طغيان– للماء: سەركردن
طفح: لیر
طفرة: كەڵەمباز
طفل: منداڵ، بچووک، زارۆ، زارۆڵە
طفل– حديث المولد: كۆرپە، ساوا، *ساڤا*
الطفل الرضيع: كۆرپەڵە، بەرمەمكە، شیرەخۆرە،
پزۆک
الطفولة: منداڵیەتی، *زاروكینی*
الطفيلي: مێمڵ، لامێژ، خۆرە، مشەخۆر

طقس– جّو: کەش، کژ، *سەقا*
الطقس– مراسیم: ڕێوڕەسم
طقم: دەستە
طلاء– طلي: هەڵسوین، ڕووکەش کردن، هەنووین، هنین، بۆیەکردن
الطلاء بالذهب: زێڕپۆشکردن
طلاء زجاجي: شووشە پۆشکردن
طلاقة اللسان: زمان پاراوی
طلب– رجاء: خواست، داخواز، هیڤی
طلب: هەرمێن
الطلع: هەڵاتن
الطلع– حبوب: هەڵاڵە
الطلق: پۆدرە
الطليعة: پێشڕۆ، سەرگەلە
طليق: بەرەڵلا، ئازاد، ڕەها
طماطة: تەماتە
طمأنينة: دڵنیایی
طمس: خەفەکردن، پێماڵ کردن، شێردنەوە
طمع: چاوتێبرین
طمي: لیتە، *لێم*
طن: تۆن
طهو– طهي: کوڵاندن، لێنان
طور: بار
طوعي: خۆهێشت
الطوفان: تۆفان، بۆران
الطوق: کۆت، چەمەر
الطول: درێژی
طول النظر: دووربینی
الطي: پێچانەوە، *پێچان*
طياً: هاوپێچ، هەڤپێچ
طيار: باڵەفڕوان
طيارة ورقية: کۆللارە
طيارة: باڵەفڕە
الطير: مەل، باڵندە، پەلەوەر
طيران: فڕین
طيف: شەبەنگ، تارمایی
طيف الشمس: شەبەنگی ڕۆژ، پەلکەزێڕینە
طين: قوڕ، حەڕی، *هەڕی*
الطيور الجارحة: باڵندەی گۆشتخۆر

ظ

الظالم: زۆردار
ظاهر: دیار
ظاهرة: دیارده، دەرکەوتە، *دیارۆک*
ظاهرة عامة: دیاردەی گشتی
ظاهري: دیاردەیی، بەرچاو
ظرف: بار، دۆخ، هەلومەرج
الظرف- في اللغة: ئاوەڵکار، *هەڤاڵکار*
ظرف الحال: ئاوەڵکاری بار
ظروف: هەلومەرج
ظروف إستثنائیة: هەلومەرجی بەدەر یان هاوێردە
ظروف اعتیادیة: باری ئاسایی
ظروف طبیعیة: باری سروشتی، باری خۆزایی یان خواسایی
ظروف غیر ملائمة: باری نەگونجاو
ظروف قیاسیة: باری پێوانەیی
ظفر - فوز: سەرکەوتن، بردنەوە
ظفر- أظافر: نینۆک
ظفیرة: کەزی، گولی
ظل: سێبەر، سایە، *سی*
ظلام: تاریکی، *تاریاتی*
ظلام دامس: تاریکستان، تاریکونوتەک
ظلف: سم
ظلفي: سمدار
ظلم: ستەم، زۆرداری
ظهر: پشت
ظهر- ظهور: هاتە کایەوە، *دیاربوون*
ظهیر: پشتیوان، *پشتەڤان*

ع

عائق- عقبة: ڕێگر، کۆسپ، *تەگەرە*
عاتق: ئەستۆ، ئۆباڵ، مل، ستۆ
عادل: دادپرس، دادپەروەر
عادة: خوو
العادة الاجتماعیة: خووی کۆمەڵایەتی
العادة السریة: دەسپەڕ، خووی نهێنی
العادة الشائعة: خووی باو
العادة الشهریة: بێنوێژی، خووی مانگانە
عار- عیب: شوورەیی، نەنگ، فهێت، *شەرم*
عارٍ: ڕووت، تازی، *ڕویس*، *ڕووس*
- عاریة عن الصحة: لە ڕاستی بێبەری
العارض: کۆسپە، ڕێگەگر
العارض - جبهة: نێوچەوان، ئەنی
العارضة: ڕایەڵ، کاریتە
العارضة - علامة مرض: بەرژەنگ (بەکرمانجی)
العاریة - من الإستعارة: دەسخواز
عازف: مۆزێکژەن
عازل: ناوبڕ
عاصفة: باهۆز، ڕەشەبا، هوڕ، *هوڕەبا*
عاصفة الصحراء: باهۆزی بیابان
عاصفة ترابیة: گەردەلوول
عاکس: پەرچدەرەوە
عالم: زانا، زانیار
العاصمة: پایەتەخت (پایەتەخت ڕاستترە لە پایتەخت لەبەرئەوەی لە پایە+تەخت واتە تەختی پایەداریەتی هاتووە).
العاقبة: ئاکام، سەرەنجام، *دوماهی*
عاقل: ژیریار، ئاوەزدار، ژیر
عاقول: حوشترالووک، وشترخوار، *گیا حێشتر*
عالق: گیرساوە، هەڵواسراو، *هلاویستی*

عالم: جيهان
عالم: زانا
عالم الآثار: زانای شوێنەوار
علم الآثار: شوێنەوارزانی
عالم لغوي: زانای زمان، زمانەوان
علم اللغة: زانستی زمان
عالم النفس: زانای دەروونی
عالم ذو القطبين: دنیای دوو سەرە
عالم القطب الواحد: دنیای یەک سەرە
عالم بدون أقطاب: دنیای بێ سەرە
عالم في الدراسات الكردية: کوردناس
عالي: بەرز، بڵند، باڵا
عام: گشتی
عامل: کارگێڕ
عامل: فاکتەر، هۆکار
عامل مساعد: هۆکاری یاریدەر
عامل – أجير: کرێکار، پاڵە
عامل فني: کرێکاری تەکنیکی
العامل – فعال: کارا
عائل – معيل: بەخێوکەر، بژیێن
عائلة: بنەماڵە، *بنەماڵ*
عائلة– اسرة: خێزان
العائلة الحاكمة: بنەماڵەی فەرمانڕەوا
عائم: سەرئاو، *سەرئاڤ*
عباد الشمس: گوڵەبەڕۆژە، *گولبەرۆژ*
عبارة: دەستەواژە، هەڤۆک، دەربڕە
عبارة عن: بریتییە لە
عبد: بەندە، بەنی، بەندی
عبرة: پەند
عبودية: بەندایەتی، *بەنیاتی*
عبور: پەڕینەوە، دەربازبوون
عبور– مجال: بوار، *بۆر*
عبوس: گرژ، مۆن، *مرویت شین*
عتبة: سقدەر، هاسانە، ئەستانە، *دەرازینک*
عتلة: نوێڵ، پەروانە
العُثّ: مۆرانە، مرک، خوێرک
عجاف: نەهات، قاتی، *قاتی و قوتی*
عُجز: سمت، سێبەندە
عَجز: کورتهێنان، *نەشیان، پێڤەنەهاتن*
العَجز في الميزانية العامة: کورتهێنان لە بودجەی گشتیدا
عجل: گۆلک
عجلة: پێچکە، ڕەوڕەوە، ڤرڤرۆک، *خرخاڵ*
عجيب: سەیر، ئەنتیکە
عجينة: هەویر، هەڤیر
عد: ژماردن، *هژمارتن*
عداء: دژایەتی، *دوژمنی*
عدالة: داد، دادپەروەری
العدالة الاجتماعية: دادی کۆمەڵایەتی
العدد: ژمارە
العدد الرئيسي: ژمارەی سەرەکی
عدد زوجي: ژمارەی جووت
عدد صحيح: ژمارەی تەواو
عدد فردي: ژمارەی تاک
عدس: نیسک
عدسة: هووردبین، نیسکە
عدسة العين: هووردبینی چاو، نیسکەی چاو
عدسة طبية: هووردبینی بژیشکی
عدل: داد
عَدم: نەبوو، *نەبوون*
عدم الاستقرار: ناجێگیری، شڵەژاوی
عدم انتظام: نارێکی

عدم الانحیاز: بێلایەنی
عدم التآكل: دانەخوران
عدم تخثر الدم: خوێن نەمەیین، *خوین نەمەهین*
عدم التوافق: نەسازان
عدم الشعور: بێ هەستی
عدو: دوژمن
عدوی: تەنینەوە، تەشەنە، گرتنەوە، *ڤەگرتن*
عدیم: بەبێ، بێ
عدیم الخصوبة: بێ پیز، بێ پیت
عدیم المقاومة: بێ بەرهەڵستی، بەرگەنەگر
عذاب- آلام: ئێش، ئازار
عذب: سازگار
عذر- حجة: بیانوو، بیانگە
عذراء: نەسمڕاو، پاکیزە، کناچە، کەنی
عربة: گالیسکە، ئارەوانە
عربید: کوڵەمار
عرس: شایی، داوەت، گۆڤەند
العُرض: پانی
عَرض: نواندن
عَرَضي: لابەلا
عرْضي: پانی، ئاسۆیی
عرعر- شجرة: هەڤریسک
العرف: نەریت
- العرف الإجتماعي: نەریتی کۆمەڵایەتی
- العرف السیاسي: نەریتی سیاسی
- العرف العام: نەریتی گشتی
عرف الدیک: پۆپیتە، پۆپنە
عَرق: ئاوڕەگ، خویدان، خووی، خوە
عِرق: دەمار، ڕەگ، ڕەچەڵەک
عِرق السوس: بنەبەڵەک، *ڕەها* مێکوکێ
عرقلة: چەت، کۆسپ، تەگەرە، *ئاستەنگ*
عرهون: قارچک، کوارگ، کڤارک، *سەرکولاڤک*
عرض: خستنەڕوو
عریضة: پێشنووس، سکاڵا
عرین: بێشە، لانە
عزاء: پرسە، سەرەخۆشی، بەهیداری
عزب - شجرة: پەڵک
عزرائیل: پێمێردە، فریشتەی گیان کێشان
عزف: ژەنین
عزل: دابڕین، جیاکردنەوە، *جوداکرن*
عزلة: گۆشەگیری
عزم: نیاز
عسر الهضم: گیری، *توتمە*
عسل: هەنگوین، هەنگڤین، هەنگڤ
عش: هێلانە، هێلوون، هێلین
عشاء- وجبة: شیو، شێو، شیڤ
عشاء- وقت: شێوان
العشائر الرحالة: خێڵاتی کۆچەر
عشر (١/ ١٠): دەیەک، دەهێک
عشرات: دەیان
العشو: شەوکوێری
العشوائي: هەڕەمەکی
العشیرة: خێڵ
العشیة: بەرشێو
- بین عشیة وضحاها: لە نێوان بەرشێو و پارشێوێکدا. لە (تحفة مظفریە)دا هاتووە.
عصا: داردەست، چیڤ، چێو
عصابة: چەتەوڵ، جەردە، ڕێگر
العُصارة: جەوی، ئاوگ
العصّارة: گوشەک
عصب: دەمار، ڕە، ڕەگ
عصبیة: دەمارگیری

عصر- عملية: گوشین، گڤشین
عصر- للزمن: چاخ، چەرخ، سەردەم
- عصر التنویر: چاخی ڕووناکیدەر
- العصر الحجري: چاخی کەورین
- العصر الذهبي: چاخی زێرین
- عصر النهضة: چاخی وریابوونەوە
العـصـرية: نوێدەمـایەتی، هاوسـەردەمـایەتی، هاوچەرخی
العصعص: کلێنچکە
عصفور: چۆلەکە، مەلیچک، پاساری
العصور الوسطى: سەدەگەلی ناوین، سەدەکانی ناوەڕاست، *چاخێت ناڤین*
عصیان: یاخیبوون، سەرپێچی، لاساری
عصیر: شیلاو، ئاوگ، خۆشاو، *خوشاڤ*
العصیر- للفواکه: شیلە
العصیر- للنباتات: شیرە
عُصیّة: چیلکە
العضایا: مارمێلکەگەل
عضد: *باسک*، بازوو، باهوو (دەگوترێ: شان و باهوو)
عضلة: ماسوولکە
عضو: ئەندام، ئۆرگان
عضوي: ئەندامی، ئۆرگانی، زیندەڵ
عطاء: بەخشین
عطار: وردەفرۆش
عطارد: زاوە (ئەستێرە)
عطاس: پژمین، *بێنژین*، *بهنژین*
عطالة: بێکاری، نەکاری
عطر: بەرامە، گوڵاو
عطف: سۆز، بەزەیی
العطف (أداة): لێکدەر (ئامراز)

عطلة صیفیة: پشووی هاوینە
عظم: ئێسک، هەستی
عفارة: پەمپ
عفن: گەنیو، گەنی
عفو: لێبوردن، *لێبورین*
عقار: خانووبەرە
عقار - عقاقیر: داوودەرمان
عقاقیر طبیة: داوودەرمانی بژیشکی
عقبة: کۆسپ، تەگەرە، *ئاستەنگ*
عقدة: گرێ، ئینج
عقد - الربط: گرێبەست
عقد - الزمن: دەیە
عقرب: دووپشک
العقل: ئاوەز، وێڵ
عقم: نەزۆکی، بێبەری، *خرشی*
العقود - عقد: گرێبەست
عقیم: نەزۆک، بێبەر، نەزێ، ئەستێور، *خرش*
عکر: لێڵ، شێلو، *شێلی*
عکس: بەدەردانەوە
عکس - الضد: پێچەوانە، بەرەواژ، *بەرەڤاژ*
عکسي: پێچەوانەیی، بەرەواژی، *بەرەڤاژی*
علاج: چارە، چارەسەری، چارەکران
العلاقات: پێوەندی
- مدیر العلاقات: بەرێوەبەری پێوەندی
علاقات اجتماعیة: پێوەندیی کۆمەڵایەتی
علاقة: پێوەندی، هاڤلی
علاقة تطوریة: پێوەندیی پەرەگری
علامة: نیشانە
- علامة الإستفهام: پرسەک
- علامة التعجب: سەیرەک
علامة مزدوجة: جووت نیشان

علبة: قوتو
علبة الاقلام: پاکەتە پێنووس
علبة البيض: کارتۆنە هێلکە
علف: ئالیک، ئاڵف
العلق: زەروو، زێلو
العلق: ئاوەلەمە
علم: ئاڵا، بەیداخ
علم: زانین، زانست
علم الابتدائيات: بەراییزانی
علم الاجتماع: کۆمەڵناسی
علم الاحياء: بایۆلۆجی، زیندەوەرزانی
علم الانسجة: شانەزانی
علم البصريات: بیناییزانی
علم البيئة: شوێنەوارزانی، *ژینگەهزانی*
علم التشريح: توێکاریزانی
علم الحساب: ژمێرەزانی
علم الحفريات: زەویکۆڵزانی
علم الحياة: ژیاننناسی
علم الحيوان: گیانەوەرزانی، زوولۆجی
علم الرياضيات: بیرکاریزانی
علم الشكل: شێوەزانی
علم الصحة: تەندروستیزانی
علم الصوت: دەنگناسی
علم الفسلجة، علم الوظيفة: کارئەندامزانی
علم الفلك-النجوم: ئەستێرەناسی، ئەسترۆنۆمی
علم الفيزياء: فیزیازانی
علم الكيمياء: کیمیازانی
علم اللغة: زمانناسی، زمانەوانی
علم المعادن: کانزاناسی
علم النبات: ڕووەکزانی
علم الهندسة: ئەندازەزانی

علم الوراثة: پاشماوەزانی، بۆماوەزانی، زگماکیزانی
علمي: زانیاری، زانستی
علني: ئاشکرا
علو: بەرزی
على التوالي: یەک لەدوای یەک، بەرودوا
على الريق: لە خورێنی، لە ناشتا
على نسق: بەپێی
عمارة: باڵەخانە، تەلار
عمامة: مشکی، پۆشی، سەروین
عمداً: دەسمەبەست
عمر: تەمەن
عمق: قووڵی، قووڵایی، ناخ، کووری
عمق حقيقي: قووڵیی ڕاستەقینەیی
عمق ظاهري: قووڵیی ڕووالەتی یان دیاردەیی
عمل: کار، کردەوە
عمل ارادي: کاری خۆویست
عمل لاارادي: کاری خۆنەویست
العمل الاعتيادي: کاری ئاسایی
العمل الاضافي: کاری زیادەکی
العمل التعاوني: کاری هەرەوەزی
العمل الشعبي: کاری گەلێری
عملاق: لۆزەندەر، زەبەللاح، فیلەتەن
عملة: دراو، دراڤ، پوول
عملة ورقية: دراوی کاغەزی
العملة الوطنية: دراوی نیشتمانی
عملي: کارەکی، کردەوەیی
عملياً: بەکار، بەکردەوە
عملية: پرۆسە، کردەوە
عملية جراحية: *برینکاری، نەشتەرکاری*
عملية حسابية: کاری ژمێرەیی، ژمێرەکاری

عملية المخاض: ژانگرتن
عمود: کۆڵەکە، ئەستوون
عمود جاف: پیل، پیلی وشک
عمود فقري: برپڕەی پشت
عمود کهربائي: دارتێل
عمودي: ستوونی، شاوڵی
عمولة: دەلاڵی
عمومي: گشتگیر، گشتی
عمى الالوان: ڕەنگکوێری. لەسەر کێشی: شەوکوێری
العمیاوي: کوێرانە
عمیل: کرێگرتە
العناصر: توخم، ماک
العنصر المحاید: توخمی بێلایەن
العناصر المشترکة: توخمی هاوبەش
عنایة: بەتەنگەوەبوون، بایەخدان
العنایة الفائقة: ئەوپەڕی بایەخدان
عنب: *ترێ*
العنصریة: توخمپەروەری، توخمگەری
- السیاسة العنصریة: سیاسەتی توخمگەری
عنف: زەبروزەنگ
- العنف السیاسي: زەبروزەنگی سیاسی
عنق: ئەوک، ئەڤک
عنقود: هێشوو، وشوو، گووشی، *ئویشی*
عنکبوت: جاڵجاڵۆکە، داپیرۆچکە، *تەڤن پیرک*
العنوان: ناوونیشان، *ناڤونیشان*
عنوان الموضوع: سەرەباس
عهد - تعهد: بەڵێن
عهد - عصر: سەردەم، ڕۆژان، ڕۆژگار
عهد قدیم: دێرزەمان، سەردەمی کۆن، دێرین، ڕۆژانی بەرێ
عنید: لامل، ڕکو
عوامة: کەڵەک، سەرئاو
عود: دار، دارک، چیلکە، چیڤ
عود الثقاب: دەنکە شقارتە، زلک
عود- آلة موسیقیة: عوود
عوض: جیاتی، بری
عوضاً عن: لەبری، لەجیاتی، لەباتی
العولمة: گلۆڤەرایەتی. گلۆڤەر کوردیی پەتییە، لە کرمانجیی سەروودا لەبەرامبەر *global* ی ئینگلیزی دەوەستێ بۆیە ئەمەمان پێ پەسندترە لە جیهانگیری و جیهانگەرایی کە زیاتر لە فارسییەوە نێزیکن.
عون - مُعین: هاریکار، یاریدەر
عیار - للوزن، للثقل: کێشانە، پێوانە
عیب: شوورەیی، خەوش، نەنگی
عین: چاو، چاڤ
عین الماء: کانی، سەرچاوە، چاڤکانی، *سەروکانی، کانی*
عین البزون - وردة: چاوە پشیلە
عیِّنة: میناک. (میناک) لە کرمانجیی سەروودا بەکاردێ.

غ

غائب: بزر، *بەرزە*
غائر: چاڵ
غابة اصطناعية: دارستانی دەستکرد
غابة طبيعية: بێشە، لێر، لێرەوار، *بیشی*، ڕێک
غابة كثيفة: لێرەواری چڕ، *دارستانا پڕ*
غابة نفضية: دارستانی گەڵاڕێز
غاز: گاز
غاز طبيعي: گازی سروشتی
غـاز المسـتنقـعـات: گـازی زەنەکـاوان، گـازی زۆنگاوان
غاز سام: گازی ژاراوی، *ژەهراوی*
غاز مضحك: گازی پێکەنیناوی
غاز نبيل: گازی دەگمەن
غاشم: زۆردار
غافل: گێل
غالون: گالۆن
غامق: تۆخ، تێر
غاية: ئامانج، ئارمانج
غبار: تۆز
غباء: هێڕی، گەوجەیی، گەمژەیی
غبي: هێڕ، گەوج، گەمژە، گەلۆر، دەبەنگ
غثيان: هێڵنج
غداء: نیوەڕۆژە، فراڤین
الغذاء: بژیو، خۆراک، خواردەمەنی
غدر: ستەم، نامەردایەتی
الغدة: لوو، رژێن، گلاند
غدة لعابية: لووی لیکرژێن
غدة عرقية: لووی ئاورەگرژێن، *خوە رژێن*
غدير: جۆگە
غرار: لە گوێن

غراب – اسود: قەلەڕەشکە، *قەلەڕەشک*
غراب ابقع: قەلەبەڵەک
غرام – غم: گرام–گم
غرامة: تاوانە، پێبژاردن
غرب: رۆئاوا
غرب – شجرة: پەڵک
غربال: سەرەند، بێژنگ، *سەراد*
غربلة: تەتەڵە
غرزة: تەقەڵ
غرفة: ژوور
غـرفـة الاسـتـقـبـال: دیوەخـان، ژووری مـیـوانان، کۆچک
غرفة الاجتماعات: ژووری کۆبوونەوە
غرفة السكنى: ژووری نیشتەنی
غرفة السيطرة: ژووری کۆنترۆل
غرفة النوم: ژووری نووستن
غرق: نوقوم بوون، *نقوربوون*
غروي: مڵ، لینج
غريب– للشخص: بیانی، نەناس، لایدە، ئاوەکی
غريب – للحالة: نامۆ، نائاسایی
الغريب – الاجنبي: بێگانە، بیانی، بیان
الغريب – العجيب: سەیر
غرين: لیتە، *لێم*
غزل – غزول: ڕیس، ڕستن
غزو: شالاو
غزير: فرە، زۆر، گەلەک، مشە
الغسلين: چڵکاو
الغسيل: شوار
غش: فێڵ، گزی
غشاء: کاژ، توێک، توێژاڵ، پەردە
غشاء– ستائر: پەردە

غشاء البكارة: پەردەی کچێنی
الغشاء الداخلي: توێکی ناوەکی
الغشاء الرئوي: توێکی سییەکی
غشاء الطبلة: پەردەی گوێ
غشائي: پەردەدار
غصن: چڵ، لک، تووڵ، چق
غض: ناسک
غضب: تووڕەیی، هێرس
غضروف: کرکراگە، کرکرە
غضروفي: کرکراگەیی، کرکرەیی، *کرکرک*
غطاء - ملابس: پۆشاک، سەرپۆش، پەردەپۆش
غطاء - للادوات: دەمپۆش، *دەرەڤانک*
غطاء زجاجي: دەمپۆشی شووشەیی
غطس: ژێراوبوون
غفلة: گێلایەتی، خافڵەکی
غلاف: بەرگ
الغلاف الجوي: بەرگی کژەکی
غلاف زهري: بەرگی گوڵەکی
غلاف مائي: بەرگی ئاوەکی
غلبة: زاڵیەتی
غلي: کولاندن، *کەلاندن*
غليان: کولان، *کەلین*
غليظ: ئەستوور، گڕ
غمامة: پەڵەهەور
غمد: کالان، *کاڤلان*
غمر: نوقم کردن، *نقورکرن*
غمس: تێ هەڵکێشان
غنم - قطيع: مەڕ، مێگەل، ڕان، کەریا پەزی
غواص: بناولێدەر، *نقورڤان*
غواصة: کەشتیی بناولێدەر
الغور: چاڵایی

غياب: ونبوون، پاشەملە
- الحكم الغيابي: فەرمانی پاشەملە
غيب: پێوار
غير الارادي: نەڤیانی، نەویستی
غير اصيل: ناڕەسەن، *نەڕەسەن*
غير حي: نازیندوو، *نەزیندی*
غير سعيد: ناشاد، سل
غير صحي: نادروست، *نە دروست، نەساخلەم*
غير صحيح: ناڕاست، *نەڕاست*
غير طبيعي: ناسروشتی، *نەسروشتی*
غير مباشر: ناڕاستەوخۆ، *نەڕاستەوخۆ*
غير متحرك: نەبزێو، نەجووڵ، *نەلڤ*
غير متساوي: نایەکسان، *نەیەکسان*
غير متكامل: نیوەچڵ، ناتەواو
غير متناظر: ناهاویەک، *نەهڤیەک*
غير متوازن: لاسەنگ، *نەهەڤسەنگ*
غير مثمر: بێبەر
غير مجاز: بێ پاس، بێ مۆڵەت
غير محدود: بێ سنوور، بێ ئەندازە، بێ ڕادە
غير مرتب: ناڕێک، شێواو، *نەڕێک*
غير المركز: تراو، ترنگ، شل
غير مشروع: ناڕەوا، *نەڕەوا*
غير مقابل: بێ بەرامبەر
غير معين: دیاری نەکراو، *نەدیارکری*
غير منتمي: تەریک، لاتەریک، *نەژێ*
غيرة: دڵپیسی

ف

فاتح اللون: سپی پات، کاڵ، ڕەنگ کراوە
فاتر: شلەتێن، شیرتێن، *تێن شیر*
الفاجرة: داوێن پیس، داوێن تەڕ، *دەهمەن پیس*
الفاحش: بێ شەرم، بێ شەرمانە
فارس: سوار
فارس الفرسان: شاسوار، شۆڕەسوار
فارزة: وێرگۆل، کۆما
فارغ: بۆش، بەتاڵ، ڤالا
فاسد: گەندەڵ
الفاسق: بەدکار
فاصل: ناوبڕ، وچان، *ناڤبڕ*
فاعل: بکەر، کارا، کریار (کریار بە «ر»ی سووک).
فاكهة مجففة: بەلەچەک
فانوس: چرا، فانۆس
فائدة: سوود، کەڵک، *مفا*
الفائدة الاجمالية: سوودی تێکڕایی
الفائدة الحدية: سوودی ڕادەدار
الفائدة الصرفة: سوودی پەتی
فائض: لافاودەر
فائض- للقيمة: زیادە
فائض القيمة: زیادەبایی
فتاك: فەوتێنەر، لەناوبەر
فتح الاعتماد: بڕواپێدان
فتح الفأل: فاڵگرتنەوە، *فاڵ ڤەگرتن*
فتحة: زارک، *کون*
فتحة الامتصاص: زارکی هەڵمژین
فترة: وچان، بێن، تاو
فتنة: بشێونە
فتوة: لاوچاکی
فتي: فەریک، کاڵ، ساوا
فتيلة: پلێتە
الفج: شیو
فجأةً- غفلةً: لە ناکاو، ژ نشکێڤا، لەپڕ، کتوپڕ، لەهیکڕا
فجائي: کتوپڕ
فجر: بەیان بەردان، تاریکوڕوون، *ئەلند*
فجوة: کەلەبەر، کەلێن
فحص: پشکنین، تێ ڕوانین، تاوتوێ کردن، *لێ نێڕین*
فحل: کەڵ
فحم: خەڵووز، ڕەژوو، *ڕەژوی*
فحم حجري: خەڵووزی بەردین، ڕەژووی بەردین
فحم حيواني: خەڵووزی ئاژەڵین، ڕەژووی ئاژەڵین
فحم الخشب: خەڵووزی دار
فحم السكر: خەڵووزی شەکر
فحم الكوك: خەڵووزی کووک
فحم نباتي: خەڵووزی ڕووەکی
فخار: گلێنە
فخذ: ڕان، لک
فخر: شانازی
فدائي: پێشمەرگە، گیان لەسەردەست
الفدان: بەرەجووت
فراء - فرو: فەروە، کەوڵ، *کەڤل*
فرادى: یەکەیەکە، *ئێک ئێک*
فراز: جیاکەرەوە
فراش: *بەردەست*
فراشة: پەپوولە، پەلاتینک
فراغ: بۆشایی، *ڤالایی*
فرجار- فرجال: پەرگار، پڕگاڵ
فرح: شادی، دڵخۆشی

فرخ الطير: بێچوو، تێژک
فردي: تاک، تاکی، کەت، *کت*
فرز: هەڵاوێردن، هاوێرکردن
فرز الاصوات: دەنگ هەڵاوێردن، هاوێرکردنی دەنگان
فرس النبي–حشرة: کوللەحاجی
فرس النهر: ماینی ئاوی
فرش: ڕایەخ
فرص العمل: هەلی کارکردن
فرصة: هەل، دەرفەت
فرض: سەپاندن
فرع: پەل، لک، *لق*، شاخ
الفرق: جیاوازی، جودایی
فرق الجهد: جیاوازیی ئەرک
فرقة المراقبة: دەستەی چاودێری یان سەرانسۆ، *دەستەکا چاڤدێریێ*
فرك: پرواندن، گلۆفتن، *پەرخاندن*
فرملة السيارة: برێکی ئۆتۆمبیل، وەستێنەک
فرن: کوورە، تەندوور، *کوبرهە، تەنوور*
فرو: فەروە، کەوڵ، *کەڤل*
فروسية: سوارێنی، سوارچاکی
فريسة: نێچیر
فساد: گەندەڵی
الفساد الإداري: گەندەڵیی کارگێڕیی
فستان: خەفتان، سوخمە
فستق: بستە
فستق العبيد– الحقل: پستەی سودانی
فسخ: هەڵوەشاندنەوە، هەڵوەشان
الفسفور: فوسفۆر
فسيفساء: کاشی
فسيل– فسيلة: نەمام، براڵە

فشل: نووچدان
فص: لۆ، کوت، پل، پلێک، کووز
فصل – عملية: دەرکردن، جیاکردنەوە، دابڕین
فصل – النزاع: بڕینەوەی کێشە
فصل– موسم: وەرز، کژ
فصل – الكتاب: بەش، پاژ
فصلي: وەرزانە
الفصول الاربعة: چوار وەرزە
فصيح: ڕەوان، *ڕەهوان*
فصيح اللسان: زمان ڕەوان
فصيلة: تیرە، پەل
الفضاء – الفراغ: بۆشایی، *ڤالایی*
الفضح: ڕیسواکردن، شەرمەزارکردن
فضلات: پاشەڕۆک، بەرماوە
فضة: زیو، زیڤ
فضول: سەربزێوی
فضي: زیوین
فضيحة: ڕیسوایی
فطام: لەشیر بڕینەوە، *شیرڤەکرن*
فطر: کەڕوو، قارچک، کوارک، کڤارک
فطر الخبز: کەڕووی نان
فطري: زگماک
فطور: تێشت، بەرچایی
فطيرة محشوة: ئەستوورک
فعال: کارا، بەکار، کاریگەر، کارامە
فعالية: چالاکی، *چەلەنگی*
فعل: کار، کردار
– فعل بسيط: کاری سادە
– فعل ضعيف: کاری بێ هێز
– فعل قوي: کاری بەهێز
– فعل لازم: کاری تێنەپەڕ

- **فعل ماضي**: کاری ڕابردوو
- **فعل مبني للفاعل**: کاری کارا دیار
- **فعل مبني للمجهول**: کاری کارا نادیار
فعل ورد الفعل: کار و بەرکار
الفقاعة: بلّق، *بلق*
فقدان: لە دەستدان
فقدان الوعي: بێ هۆش بوون، *نەهشیاری*
فقرات: بڕبڕە
فقرات ظهرية: بڕبڕەی پشت
فقر الدم: کەم خوێنی
فقرة – من المادة: بڕگە
فقرة – في الظهر: بڕبڕە
فقط: هەر، تەنیا، بەس، بتنێ
فقه: تێگەیشتن
الفقيد: لەدەست چوو
الفقير– المحتاج: دەسکورت، هەژار، لات
فك: شەویلگە
الفكر– التفكير: ئەندێشە، بیر، هزر
فكرة: بیرک، بیرۆکە، کەڵکەڵە
الفكرة الاساسية: بیرۆکەی بنەڕەتی
فلاح: وەرزێر، جووتیار
فلفل: بیبەر
فلقة: پەلکە
فلك: چەرخ، خولگە
فلم حساس: فلیمی هەستدار
فلم متحرك: فلیمی بزێو
فلين: تەپەدۆر
فم: دەم، دەو، دەڤ
فن: هونەر
فني: هونەری، تەکنیکی
فهد: شێر
الفهرست: پێڕست، ناوەرۆک، *ناڤەرۆک*
فهم: تێگەیشتن
فوارة: ئاوپژێن
فوراً: دەسبەجێ، بلەز
فوران: هەڵچوون، گێژەن
فوضى: ئاژاوە، بشێوی
فوطة: پەچەتە، دەسماڵ
فوق البنفسجي: سەروو بنەوشەیی
فول: پاقلە، پاقلک، *بەقلک*
فولاذ: پۆڵا
الفولاذ الصلب: پۆڵای پتەو
فولاذي: پۆڵایین
فوهة– مدخل: زارکە، دەمە، دەرگە
فئة: دەستە
فئة – نقدية: بایی
فيء – ظلال: سی، سێبەر
الفيزياء: فیزیک، فیزیا
- **علم الفيزياء**: زانستی فیزیا
الفيضان: لافاو، لاسامە، لەهی، *لێفان*
فيلسوف: فەیلەسوف، پیتۆڵ

ق

قائد: فەرماندە، سەرکردە
قائد عسكري: سەرکردەی لەشکری
قائم: وەستاو
قائم المقام: جێدار
قائمة: لیستە
قائمة الراتب: لیستەی مووچە
قابض: وەرگر
قابضاً: بەدەستگر. علی بەردەشانی دەڵێ:
«نەخۆفت بێ نەفیکر+ نەسپات بێ نە
لەشکر+ پاشای دێنم بە دەستگر».
قابل: شیاو، شایەن
قابل للاشتعال: بسووت
قابل للقسمة: شیاوی دابەشین
قابلو: کێبڵ، پەتک
قابلية: توانایی، شیان، شیاوی
قاتم: تێر، تۆخ
قاذفة: هاوێژ
قاذفة هاون: هاوەن هاوێژ
قاذفة الكترونية: هاوێژی ئەلیکترۆنی
قاذفة الوقود: هاوێژی سووتەمەنی
قارب: بەلەم
قارس: سەرمای ڕچێن، وشکەسەرما
قارص: گەزلێدەر
قارض: بکرۆژ
قارة: بەژەک. لە «بەژ (وشک)+ە»وە هاتووە،
وەک: کوژەک، گیرەک.
قاري: بەژەکی
– مناخ قاري: ئاووبای بەژەکی
القاصد: تەتەر، پەیامبەر
قاصداً: بەرەو، بەرەف

قاصر – عاجز: نەکارە، لێکەوتە
قاضي: دادپرس
قاطع: بڕەک، ببڕ
قاطع طريق: ڕێگر، چەتە، جەردە
قاعدة: بنواشە، بنک، بنکە، ڕێسا
قاعدة جوية: بنکەی هەوایی
القاعدة المشتركة: بنکەی هاوبەش، بنکەی ناوکۆ
قاعدة– قواعد اللغة: ڕێزمان
قاعدة–قعر: بنەبان، تەپان، *بنەڤان*
قاعة: هۆڵ، لابیان. لابیان لە دەشتی هەولێر بۆ
ژووری لاکێشەی گەورە و هەراو بەکاردێ.
قالب: داڕێژگە، کاپێلک، بەدەن
القال والقيل: وتووات، گۆتەگۆت
القامة: بەژن
قاموس– معجم: فەرهەنگ
قاموس صغير: فەرهەنگۆک
قانصة: چیکڵدانە
قانصة الذباب: مێشگرە
القانون: یاسا
قانون العمل: یاسای کار
قانون الإغاثة الإجتماعية: یاسای فریاکەوتنی
کۆمەڵایەتی
قانون الأحوال الشخصية: یاسای باری کەسایەتی
القانون المدني: یاسای شارستانی
قانون الضمان الإجتماعي: یاسای دەستەبەریی
کۆمەڵایەتی
قبان: قەپان
القبس: بزووت، *ڕوناهی*
قبض: گیری، گرتن
قبل الفطور: خورێنی، ناشتا
قبل الميلاد: پ.ز، پێش زایین

قُبلة: ماچ، ڕامووسان
قِبلة: ڕووگە
القبول: وەرگرتن
– القبول المركزي (للطلاب): وەرگرتنی ناوەندی
قبيلة: هۆز
قتال: کوشتار
قَـتّـال: کـوژەک، بکوژ. لاوکی دەروێشـی عـەبدی دەڵـێ: «من نـەڤـێـت مـاڵا دنێ، من دڤـێـت ژنەکە جوان، مـاینەکە ببـەز، جۆتە تاجییـەکە بکوژ».
القتل العام: کوشتنی بەکۆمەڵ
قتيل– مقتول: کوشتە، کوژراو
قحف: کاسەی سەر، کاژەڵە، *کاسکا سەری*
قَدْر: ڕێز، پلە، پایە
قَدَر: چارەنووس، *چارەنڤیس*
قِدر: مەنجەڵ، *قازان*
قِدر الضغط: مەنجەڵی پاڵەپەستۆ
القدرات العقلية: توانای ئاوەزی
قدرة: بڕست
قدرة: توانست، توانا
قدرة حصانية: توانای ئەسپی
قدم: پێ
قدوة: پێشڕۆ، ڕابەر
قديم: دێرین، کۆن، کەڤن، پێشین، لەمێژینە
قراءة: خوێندنەوە
قرار: بڕیار
القرار السياسي: بڕیاری سیاسی
قراصنة البحر: چەتەی زەریایی
قرص: ئەستورک، پەپکە، سەپک، ساپ
القرصنة: چەتەگەری
قرقعة: تەقەتەق

قرن: سەدە
قرنفل: مێخەک
قروي: لادێیی
قرنية (للعين): گلێنە
قرية: گوند، دێ، ئاوایی
قذف: هاوێشتن
قذيفة: هاوێشتە
قزم: گرگن، بستە باڵا، گولە، کوڵەبنە
قزحية: ڕەشێنە
قسط: پاژ، پار
قسم– يمين: سوێند
قسم: بەش
القسم الأول: بەشی یەکەم
القسمة: دابەشین
قسيس: کەشە
قشرة: توێک، توێکڵ، توێژاڵ، *تیڤکل، تیڤل*
القشرة الجلدية: توێک، *تویخ*
قشريات: توێکدار
قشط: کڕاندن، داتاشین، *داتراشین*
قشطة: سەرتوێژ، سەرتوو، سەرتڤ
قصب: قامیش، لەڤەن، لەوەند
قصبة: شارۆکە، *باژێڕوک*
القصبة – عظم: قامیشە، لوولاق، بەلەک
القصبة– القصبات: لوولەک
قصبة هوائية: لوولەکی هەوایی
قصد: مەبەست
قصدير: تەنەکە، تۆتیا
قصر النظر: کورتبینی
القصرة: کەوڵ
قصف: بۆردمان، کوتینەوە
قصير: کوڵ، کورت

قـصـيـر القـامـة: كـورته بالا، كـولّ، كـولّنده. له فـۆلكلۆردا هاتووه: «هه كـولّنده كـولّنده، كولّندەی نێومـەڕی+ دەرگەم لێ وەکه سەگەل پێم وەڕی»
القضاء: داوەری
قضم: کرۆشتن، قرتاندن
قضيب: توول، مێکوت
قضية: کێشه
قَطّ: هەرگیز، چوجارا
قِطّ: پشیله، کتک، پسیک
قِطار: شەمەندەفەر
قطارة: دلۆپ تکێن
قطاع: کەرت، بڕ
قطاع الطرق: ڕێگر، چەتەوڵ، جەردە
قطاع خاص: کەرتی تایبەتی
قطاع مختلط: کەرتی تێکەڵ
قَطّان–نوع من السمك: سمێڵەماسی
قطب– مغناطیسي: جەوسەر، جەمسەر
القطب– قائد: سەرە
القطب الواحد: یەک سەرە
– عالم ذو القطب الواحد: دنیای یەک سەرە
القطب البـاحث عن الشـمـال: جـەوسـەری باکـور دۆزەوە
قطب کهربائي: جەوسەری کارەبایی
قطب سالب: جەوسەری نەرێ– سارد
القطب الموجب: جەوسەری ئەرێ– گەرم
قطب شمالي: جەوسەری باکوری
قطب جنوبي: جەوسەری باشووری
قطبي: جەوسەرین، جەمسەرین
قطر– في الهندسة: تیرە
قطر: خاک، وڵات
قطران الخشب: قەترانی دار– تەختە
قطرة: دلۆپ، تنۆک، دلۆپە
قطع: بڕین، لەتکردن، پارچەکردن
قطع الراتب: مووچەبڕی
قطعة: پارچە، لەت، کەرت، پرت
القطعة – من الارض: لاتە زەوی
قطعية: یەکجاری، ببڕای ببڕ
قطن: لۆکە، پەمۆ
قطنية: کلێنچکە
قطیع الغنم: ڕانەمەڕ، مێگەل، *کەرێ پەزی*
قعر: بنک، بن، بنەبان
قفاز: دەستکێش، دەستەوانە، *دەستگۆرک*
قفاز العنب: مێرووی مێو
القفز– رمي النفس: خۆ ئاڤێتن، بازدان
قفزة: کەڵەمباز، باز، بازهەڵدان
قفص صدري: دەفەی سنگ
قلادة: ملوانکە، گەردانە، خەناوکە
قلب: دڵ
قلب– رأساً علی عـقب: سـەرەنگرێ، سـەروبن، ژێراوژوور
قلع: هەڵکێشان، دەرکێشان
قلعة: قەڵات، کەلێ، قەڵا، *کەل*
قلق: خۆنەگر، دڵەڕاوکە، نەسرەوتن، *دوودلی*
القلق النفسي: دڵەڕاوکەی دەروونی
قلم: پێنووس، قەڵەم، تووڵ
قلنسوة: کڵاو، *کلاڤ*
قلة الاهتمام: کەمتەرخەمی، خەمساردی
قلي: سوورکردنەوە، *سوورکرن*
قلیل: کەم، کێم
قلیل جداً: کەمۆکە
قلیل الکثافة: کەم چڕی

قليل المقاومة: کەم بەرگە
قماش: کوتاڵ، *پەڕۆک*
قمر: هەیڤ، مانگ
قمع: سەرکوتینەوە، داپڵۆسین
قمة: لووتکە، گوپیتک، کەپک، پۆپە، بەندەن
قمة الجبل: لووتکە شاخ
قنابة: پەلکە
قناة: نۆین. لە هەولێر زۆر بەکاردێ بۆ کەناڵی ئاوی پیس و پاگژ.
– قنوات الري: نۆینی ئاودێری
– قنوات إعلامية: نۆینگەلی راگەیاندن
قنب: گوش
قنبرة: کڵاوە کوڕە، هەوێردە، سوێسکە
قنبلة: بۆمبا
قنبلة ذرية: بۆمبای ئەتۆمی
قنبلة نووية: بۆمبای ناوکەیی
قنبلة محرقة: بۆمبای سووتێنەک
قنبلة هيدروجينية: بۆمبای هایدرۆجینی
قندس: دەڵەک
قنديل البحر: لالەی دەریا
قنصل: کۆمیسار، *قومسور*
قنصلية: کۆمیساریەتی
قنطرة: ئاوبارە
قنفذ: ژیژک، ژووشک، *ژووژی*
قنينة: بوتڵ، دەفر
قنينة زجاجية: دەفری شووشەیی
قوارض: کرتێنگەل، کارتەبڕ
القواطع: بڕەک
قواعد اللغة: ڕێزمان
قوام– مقومات: هەڵست
قوام: دیمەن، بەژن
قوانين اساسية: یاسای بنچینەیی
قوانين اعتيادية: یاسای ئاسایی
قوت: بژیو
قوس: کەوانە، کەڤان، *کڤان*
قـــوس وقـــزح: پەلکەزێڕینە، پەلکەڕەنگینە، کێلەستون، *کەسکوسوور*
قوة: توانست، هێز، *شیان*، *پێڤەهاتن*
القوة– السيطرة: زەبر، *زەڤەر*
قوة الابصار: هێزی بینایی
قوة الاندفاع: هێزی تەکاندان
قوة الجاذبية: هێزی بەکێش کردن
قوة جذب الأرض: هێزی راکێشانی زەوی
قوة دافعة: هێزی پاڵدەر
قوة الدفع: هێزی پاڵدان
قوة الرياح: هێزی با
القوة العاملة: هێزی کارکەر، هێزی کار
قوة محركة: هێزی بزوێن، *هێزا لڤینەر*
قوة مركزية: هێزی ناوەندی
قوة معادلة: هێزی پارسەنگ
القوة النووية: هێزی ناوکەیی
قوم: نەتەوە
قومي: نەتەوەیی، نەتەوەپەروەر
القوميّة: نەتەوایەتی
قوي: هێزدار، بەتین، بەهێز
القوى العاملة: هێزگەلی کار
القوى العظمى: زلهێز
قويم: ڕاست
قيء: ڕشانەوە، *دلڕابوون*، *ڤەڕەشیان*
قيادة جماعية: سەرکردایەتیی بەکۆمەڵ
قياس: پێوانە، ئەندازە، پێومان
قياسي: پێوانەیی

قیح: کێم، *عەداف*
قید: کۆت، پێوەند، دەسبێن
قیراط: دەنکە
القیم: بەها
قیّم- نادر: نایاب، ناوازە
قیمر: سەرتوێژ
قیمة: بەها، بایی، نرخ، بایەخ
قیمة عددیة: بەهای ژمارەیی
القیمة الاسمیة: بەهای ڕووالّەتی
القیمة الأصلیة: بەهای بنەڕەتی
القیمة الاضافیة: بەهای زێدەکی
القیمة الغذائیة: بەهای بژیوی
القیمة المکانیة: بەهای شوێنەتی
القیمة المتوسطة: بەهای ناوین
القیمة المنظورة: بەهای دیتەنی
قیود احصاء: تۆمار

ک

کائن: بوونەوەر، هەیە
کائناً من کان: هەرکێی هەبێ
کائنات: بوونەوەر، جانەوەر
کائن جامد: بوونەوەری نەژی
کائن حي: بوونەوەری ژیدار، بوونەوەری زیندوو
کآبة: خەمینی، *خەموکی*
کابسة: پەستێنەک
کابوس: مۆتەکە
کاتب: نووسەر، بنووس، نووسیار، *نڤیسەر*
کاتم الصوت: دەنگبڕ
الکاحل: پاژنە، *پانی، پەحنی*
کادح: ڕەنجدەر، *ڕەنجبەر، ڕێنجبەر*
کارتون: کارتۆن
کارتون مسامي: کارتۆنی کونیلەدار
کارثة: کارەسات، وەیشوومە، مەرگەسات
کازولین: گازۆلین
کأس: کاسە، پەرداخ، گلاس، تاس. پەندی، کوردییە: «تاس دەڵێ بشکێم نەک بزرنگێم». *لێوانە لە (کوردستانی ئێران) بەکاردێ.*
کاسرات الشمس: تاوگێڕەوە
کاشف: دۆزەوە
کاشف الألغام: مین دۆزەوە
کافر: گاور، هەڵەدین
کامل: تەواو، کۆک، هەراش
کامن: شاراوە، مات، مت
کاهل: ئەستۆ
کاهن: پیری ئایینی
کاویة: داخکەر
کبت: چەپاندن. لە کوردیدا باوە: «لە سک

چەپاندن» واتە شێردنەوە و دەرنەکردنی خەم و پەژارەیەک.
الكبت الجنسي: چەپاندنی زایەندی
كبد: جگەر، جەرگ
كبد السماء: کەشکەڵانی ئاسمان
الكبريت: گۆگرد
كبس: پەستنەوە، *پەستکرن*
كبش: بەران
كبش الفداء: بەرانی گاووگەردوون
كبير– عظيم: مەزن، گەورە، درشت
كبيسة: پڕ
الكتاب: کتێب
الكتابة: نڤیسین، نووسین
كتابةً: بەنووسین
كتان: کەتان، کتان
كتف: شان، مل، ستۆ
كتفا بكتف: شان بەشان
الكتلة: بارست، بارستە، دەستە
– التكتل: دەستەبەندی، گەلەکۆمەیی
كتيبة: دەستە لەشکر
الكثافة: چڕی
الكثافة السكانية: چڕیی دانیشتوانەتی
كثيراء: کەتیرە، جەوی
كثيف: چڕگەن، چڕ، خەست، پەیت
كثيراً– كثير: زۆر، گەلێک، *گەلەک*
كحول: ئەڵکوول
كدمة: خوێن تێزان
الكدر: لێڵی، خەمباری، *شێلیاتی*
كرش: ورگ، زک
كركم: زەردەچەوە
كَرَم: دەهندەیی، نانبدەیی، مەردین
كرمة: دارمێو، مێو
الكرة: گۆ، تۆپ، گلۆڤەر، گلێرە، *گروڤر*
الكرة الارضية: گۆی زەوی
كرة السلة: تۆپی سەبەتە
كرة العين: گۆی چاو
كرة القدم: تۆپی پێ
كروي: گۆیین، گلۆڤەری، *گروڤری*
الكريات البيضاء للدم: گلێرە سپییەکانی خوێن، *خڕۆکە سپییەکانی خوێن*
الكريات الحمراء للدم: گلێرە سوورەکانی خوێن، *خڕۆکە سوورەکانی خوێن*
كريم: نان بدە، دڵئاوا، دەهندە، مەرد
كريه: بێزراو، *نەدڤی*
كزاز – مرض: دەردەکۆپان
كساء: جل، پۆشەنی
كُساح – مرض: ئێسک نەرمی
كساد: بێ بازاڕی
كسارة: شکێن
كسر: شکاندن
الكسل– الخمول: تەوەزەلی، زەمتەیی
الكسوف: ڕۆژگیران
كسوف جزئي: ڕۆژگیرانی ناتەواو
كسوف كلي: ڕۆژگیرانی تەواو
كشاف كهربائي: کارەبا دۆزەوە
كشافة: دیدەوانی
كشف: دۆزینەوە، ئاشکراکردن، هەڵماڵین
كعب: پاژنە، پاینە
كعك: چۆرەک، کێک
الكفاءة: لێوەشاوەیی، *ژێهاتن، پێڤەهاتن*، لێهاتوویی
كفاح: خەبات، تێکۆشان

كف – اليد: لەپ
كفة: لەپک
كفة الميزان: تای تەرازوو
كفوء: لێهات، ژێهات
كفيل: دەستەبەر
كل: گشت، هەموو، تەڤ
كلأ: لەوەڕ، *چەروان*
كُلاب: چەنگاڵ
كلام: ئاخاوتن، *ئاخفتن*
كلف: پەڵە
كَلف شمس: پەڵەی ڕۆژ
كلفة– تكليف: مەزاختن، نرخ، تێچوون
كلمة: وشە، پەیڤ، بێژە
كلمة بسيطة: وشەی سادە
كلمة مركبة: وشەی ئاوێتە
كلمة مشتقة: وشەی داڕشتە
كلية – عضو في الجسم: گورچیلە، گورچیلک، *گولچیسک*
كلية – في الجامعة: كۆلێج
كم: چەند، چقاس
كماشة: پەنگرکێش، گیرە
كماليات: رازاندنەوە، رازێنەوە، خەملێنەک
كمامة: دەمامک
كمأة: دوومەڵان، *دومبەلان*
كمي: هێندایەتی، *چەندایەتی*
كمين: پارێز. لە کوردیدا دەگوترێ: «خۆم بۆ لە پارێز ناوە. دەچمە پارێزی»، *بوسە، بووسە*
كمية: بڕ، چەند، هێند
الكمية والنوعية: هێندایەتی و چۆنایەتی
كنس: ماڵین
كنغر: کەنگەر
كنيسة: کەنیشتە، کڵێسە، کەنیسە
كهرباء: کارەبا، ئەلەکتریک
الكهف: ئەشکەوت، *شکەفت*
كوجة: هەڵووژە، هلووک، هەلووچکە
كوخ: زنج، کۆلیت، کەوێڵ
كوسج– سمكة: کۆسەماسی
كوكب: هەسارە
كوكب سيار: هەسارەی گەڕۆک
كوليرا– هيضة: کۆلێرا
كومة: کەڵەکە
كَون: گەردوون
كونكريت مسلح: کۆنکریتی شیشڕێژ
كوي: داخکردن، ئوتووکردن
كيان: بوون، قەوارە
كيف: چۆن، چاوا، *چەوا*
كيفما اتفق: هەرچۆنێکی ڕێک کەوت
كيفية: چۆنیەتی

ل

لا: نا
لائحة: ليسته، گەلاڵە
لاارادي: خۆنەويست، نەويستە
اللامنتمي: بێ سەرە، *نەژێ، نەدگەل*
لائق: لێوەشاوە، هێژا
لاجئ: پەنابەر، کۆچبەر
لاحق–لواحق: پاشکۆ، پاشەگرە، پاشبەند
لاحق– قادم: پاشوو
اللاحقة – في اللغة: پاشگر
لاذع: تيژ
لازال– لم يزل، بعدُ: هێشتا، هێژ، هێ، هێمان
لاسلكي: بێتەل، بێتێل
لاسيما: نەخوازە، نەخوازەڵا، نەخاسمە
لاعقة: لێسەوە
لامركزي–في الحكم: بێ سەرەيی
لامع: بريسکەدار، ئاورينگدار، *بريسقەدار*
لانظير له– نادر: بێ هاوتا، *بێ هەفتا*
لا نهاية: بێ کۆتايی، بێ دوياهی
لب – نخاع: کرۆک، کاکڵە، ناوەڕۆک، نێرک
لبائن: شيردەر
لبن: خشت
لبن: ماست
لجنة: کۆميتە، لێژنە
اللجنة المركزية: لێژنەی يان کۆميتەی ناوەندی
لجوء: پەنابردن
لحام: لکاندنەوە، *پەچرومەکرن*
لحاق: پێراگەيشتن، *ڤێراگەهشتن*
لحظة: ترووکە
لحم: گۆشت
لحن: ئاواز

لحية: ريش، ردێن، *ريه*
لدائن– بلاستيك: پلاستيک
لدغ: پێوەدان، پێڤەدان
لذا: لەبەرئەوە، بۆيێ، *ژ بەر هندێ*
لذة: چێژ، چەژگە
لزج: لينج، ليچ
لزوجة: لينجی، ليچی
لسان: زمان، زمانە
لسان المزمار: زمانە بچکۆلە
لصق: لکان، لکانەوە، چەسپاندن، *چەسپکرن*
لُعاب: ليک
لعابة: لەيستک
لعبة: گەمە، کايە
لعنة: نفرين، نفرِ، تووک
لغز: مەتەڵ
اللغة– اللسان: زمان
لغة الكلام: زمانی ئاخاوتن
لغة مشتركة: زمانی ناوکۆ، *زمانێ هەڤپشک*
لغة الأم: زمانی دايک
لغة رسمية: زمانی ميری يان *فەرمی*
اللغة الموحدة: زمانی يەکگرتوو
لغو – للكلام: چەڵتەچەڵت
لغو– الغاء: هەڵوەشاندنەوە، *هەڵوەشاندن*
لف: پێچانەوە، بادان، *پێچان*
لفاف: پێچەک. لە (پێچ+ەک)ەوە.
لفت–نبات: شێلم
لفظ: فرێدانەوە، *هاڤێتن*
لفظة–كلمة: وتە، بێژە، وشە
لفظي: بێژەکی، زارەکی
لفة: پێچ، کلافە، گلۆڵە
لفة– سندويج: بابۆڵە

لقاء: دیمانه
لقب: پاشناو، *پاشناڤ*
لقاح – دواء: دەرمانی کوتان
لقاح: پەڕین
لقلق: لەگلەگ، حاجی لەقلەق
لكنَّ: بەڵام، لێ، لێبەلێ، کەچی
لماع: بریسکەدار
لمس: بەرکەوتن
لمعان: بریسکە
لوح: پلێت، دەفە، تەختە، دەپ
لوح خشبي: تەختەدار، *دەپێ داری*
لوح زجاجي: تەختەشووشە
لوح طيني: تاتی گڵێنە
لوحة: تابلۆ
لوز: باوی، بادام، باهیڤ
لوزتين: ئاڵوو
لولب: سمۆکە
لولبي: سمۆکەیی
لؤلؤ: مرواری، *مراری*
لون: ڕەنگ
لون أساسي: ڕەنگی بنەڕەتی
لوي: بادان
لهانة: کەلەم، کەلەرم، *کەلەمی*
لهب: بلێسە، گڕ، پێت
لهجة: زاراڤ، زاراو، دیالەکت، *زار*
اللوم: گلەیی، بناشت، گازن
ليف – الياف: ڕیشاڵ
– الالياف الصناعية: ڕیشاڵی دەستکار
ليفي: ڕیشاڵی
الليل: شەڤ، شەو
لين: نەرم
ليونة: نەرمی
م
الماء: ئاو، ئاڤ
ماء جوفي: ئاوی ژێرزەوی
ماء يسر: ئاوی ساز
ماء عسر: ئاوی ناساز
الماء المقطر: دڵۆپاو
مائدة: مێز
مائدة مستديرة: مێزگەڕ، *مێزا گروڤر*، مێزا خڕ
مائدة طعام: خوان
مائع: شلەوەبوو
مائع– رجل مائع: لەوچە
مائل: لار، *خوار*
مائل للاصفرار: زەردباو
مائل للزرقة: شینباو
مائل الى السواد: ڕەشباو
مائي: ئاوی
مابين: نێوان
مابين النهرين: نێوانی دوو ڕووبار، میزۆپۆتامیا
المأجور: کرێگرتە
مأخوذ بنظر الاعتبار: ڕەچاوکراو
مادة: کەرستە، مادە، ماک
مادة– أموال: مایە
مادة أولية: کەرستەی سەرەتایی
مادة عضوية: کەرستەی زیندەڵ
مادي: مایەکی، مادی
ماركة – علامة مميزة: مارکە
المأزق: تەنگانە، *تەنگاڤی*
ماس: ئەڵماس
المأسدة: بێشە، بێشەڵان
ماسحة: ماڵە

ماسك- ماسكة: گیره، گره، گیرەک
ماشية - مواشي: ولّسات، مالات
ماص للحرارة: گەرمی مژە
ماصة: مژەک، مژه
ماضي: ڕابردوو، بووری
ماضي بعيد: ڕابردووی دوور
ماضي قريب: ڕابردووی نێزیک
ماعون: ئامان، هیربار، *تەپسی (کوردی کۆن)*
ماكنة: خەرەک، مەکینە
مالح: سوێر، سوور، شۆر
مالك: مالّدار
مألوف: باو
مالي: دارایی
مانح: بدەر، بده
مانح الدم: خوێن بدەر
مانِع - حاجز: نەهێلّ، دژ
مـانِعَ - ممانعـة: لاری. دەڵێن: لاریم نیـیـه له پەسندکردنی پێشنیـازەکەتان. پەندی کوردی دەڵێ: خوام لێ لاره بەندەم لێ بێزاره.
مانِع التجمد: دژبەستە
مانعة الصواعق: نەهێڵی هەوره بروسکه
ماهر: کارامە
مأوى: دالّده، پەسارگە، پەناگە، نەوا. له کوردیدا دەگـــــــوترێ: بێ نـەوا، واتـه: بێ پـەنـا و پەسارگه.
مألوف: خۆیی، ناس
مبادرة: دەستپێشکەری، پرکێشی
مـبـادىء -أسس: بنەوێ. له کـوردیدا هەیە دەڵێ: پیاوێکی بەبنەوێیه، واته: له کار و کردەوەیدا بەبنەما و بناخەیە.
مبادىء - منطلق: سەرگە

مبادىء الأساسية: سەرگەی بنەڕەتی
مبارك: بەفەڕ، پیرۆز
مباشر: ڕاستەوخۆ، یەکراست، یەکسەر
المباغض: ناحەز
مبالغة: زیادەڕۆیی، پێوەنان
مبتدىء-مستجد: نووکار
مبتلى: دووچار، تووشار
المبدأ - الإبتداء: سەرەتا
المبدأ- الأساس: بنەڕەت
مبدأ العمل: بنەڕەتی کار
مقدمة: پێشەکی
مقدمة الكتاب: پێشەکی، پێشگۆتن
مبِّرد: ساردکەرەوە
مبرهن: بەلّگەدار
مبزل: شۆراوگە
مبشر: مژدەدەر، *مژدەبەر*
مبطن: ناوپۆش کراو
مبعثر: پەرت
مبعوث: نێرده، *هنارتی*
مبقع: بەلّەک، پنتک پنتک
المبلغ: پات، *گوژمە، بڕ*
المبلغ الإجمالي: پاتی تێکڕایی
مبلل: تەڕ
مبهم: پێوار، نەبەدی، پەنی
مبيد: فەوتێنەر، تووناکەر، دوابڕەوە، *ژناڤبەر*
مبيد الحشرات: تووناکەری مێروو
مبيض: هێلکەدان، گەرادان
مبيضة: پاکنووس
مبيعات: فرۆش
- بيع: فرۆشتن، فرۆتن
- للبيع: فرۆشتەنی، فرۆتەنی

متأثر: نیگەران، کارتێکراو، *داخبار*
متأخر: دواکەوتوو، پاشکەوتە، گیرو
متاخم: هاوسنوور، هەڤ سنوور
متأذي: ئازاردیتە
متاع: کەلوپەل
متاعب- مشاکل: دەردەسەری
متآمر: پیلانگێڕ
متانة: پتەوی، موکومی
متبادل: بەرامبەریەکی
- الإحترام المتبادل: ڕێز لە یەکترگری
- المصلحة المتبادلة: بەرژەوەندیی بەرامبەریەک
متباین: لێکنەچوو، جیا
مُتبَّعَ: پێڕەوکراو
- اتباع: پێڕەوی
متتابع: دوابەدوا، یەک لەدوای یەک
المتتالي: یەک لەسەر یەک
متوالیة: یەک بەدوای یەک
متجانس: بەیەکەوە گونجاو، سازاو
متجزيء: لەت لەت کراو
متجعد: گەچراو، لۆچدار، قورمچی
متحجر: بەردەنی
متحد: یەکگرتوو، یەکانگیر. فۆلکلۆر دەڵێ:(چنار و لاولاو سەرلەیەکانگیر+ من بۆ کێ دەگیریم بەکێم دەکەن ژیر)
متحرك: بزێو، بزۆک، *لڤلڤوک*
متحول- متغیر: گۆڕەک
متخثر: مەیبیو
المتخصص: پسپۆڕ
متداخل: تێکپەڕیو
متدفق: هەڵقوڵیو
متذبذب-متحرك: لەرزۆک، لەرزەک
متذبذب-متردد: بیرەبیر. لە فۆلکلۆری کوردیدا هاتووە: «ئاسکە شەلەکەی بیراوبیرمە...».
متر: مەتر
متر مربع: مەتر دووجار
متر مکعب: مەتر سێ جار
المتراجحة: لاسەنگ
المتراس: مەتەرێز
متراص: سفت
متراکم: کەڵەکەبوو
متردد: لەرزۆک، لەرزەک، بیرەبیر
مترسب: نیشتە
مترشح: پالاوتە
متزهر: کزرەبوو
متسامي: هەڵچوو، بڵندبوو
متساوي: یەکسان
متسلق: هەڵگەڕاو
متسلسل: بەزنجیرە
متسلم: وەرگر
متشابك: تێک ئالاو، ئالۆزیاو، ئالۆزکاو، ئالۆزاو
متشابە: لێکچوو، هاوشێوە، وێکچوو
متشرد- مشرد: دەربەدەر، لانەواز، ئاوارە
متشعب: بەپەلوپۆ، پەلوپۆدار
متصادم: بەرەنگاربوو، لەیەکدەر
متضاد: دژ، دژبەر
المتضایق- المحرج: تەنگەتاو، تەنگاو
متضخم: ئەنگراو
متطرف: توندڕۆ، لابڕ، پەڕگر، لاڕێگر، رادیکاڵ
متطور- متقدم: پەرەگر، پەرەستێن
متطوع: خۆبەختکەر
متعادل- متکافيء: هاوکێش

متعاقب: یەک لەدوای یەک
متعدد: چەندانە، فرە
- متعدد القومیات: فرە نەتەوە
- متعدد الجنسیات: فرە ڕەگەز
المتعذب- المتألم: ئازاردیتە، ئازارچێشتوو
متعرج: پێچدار، پێچاوپێچ
متعفن: بۆگەن، گەنیو، گەنی
متعلق: هەولسراو، ئاوێزان. لە گۆرانیی کوردیدا هاتووە: «ئاوێزانت بم».
متعلق: پێوەندیدار. هەندێک جار (پێوەنددار) بەکاردێت کە هەڵەیە لەبەرئەوەی (پێوەنددار) واتە (مقید).
متعمد: بەمەبەست، نیازدار
متعهد: بەڵێندەر
متغلب: زاڵ
متغیر: گۆڕەک
متفائل: گەشبین
مُفاعل: کاردەرەوە، بەرکار
المُفاعلات النوویة: کاردەرەوەی ناوکەیی
متفاوت: لەیەکەوە دوور، جیاجیا
المتفرج: سەرنجدەر، تەماشاکەر، سەیرکەر
متفتِت: پارەپارە، هەڵوەشاوە
متفجر: تەقیو، تەقاوە
المتفجرات: تەقەمەنی
متفحم: بەرەژووبوو، بەخەڵووزبوون
متفسخ: ڕزیو، ڕزی
متفق: هاودەنگ
متَّفَق علیه: ڕێ پێدراو
متقاطع- تقاطع: یەکتربڕ
متقد: داگیرساو، کڵپەکردوو، هەڵبوو، گڕگرتوو
متقرن: وشک هەڵاتوو

المتقرنة: کاژ
متقطر: دڵۆپاو
متقطع: پچڕ پچڕ، ناوبەناو
متقلص: کرژەوەبوو
متکافيء: هاوتا، هاوهێز
متکتل: بەتۆپەڵ بوو
متکلس: بەکلس بوو
متکلم: وتەبێژ، گۆتیار، بدوێ. لە بەیتی خەج و سیامەندا هاتووە دەڵێ: «خەج کچێکی جوان بدوێ بوو».
متلاعب: یاری پێکەر
متماسك: خۆگر، یەکترگر
متمرکز: کۆجێبوو
المتملق: پانکەرەوە، مەراییکەر
المتمم: تەواوکەر
متموج: شەپۆڵدار، پێلدار
متناسب- تناسب: سازاو، گونجاو
متناظر: هاویەک، وەک یەک
متناقض: دژیەک، ناکۆک
متناهي: بێ پەڕ
متنحي: خۆلادەر، لاتەریک، تەریک
المتنعم- المحظوظ: بەختەوەر
متنوع: جۆراجۆر
متوازن: هاوسەنگ، هەڤسەنگ
متواضع: خاکی، بێ فیز، بێلاف
المتوالي: یەک لەدوای یەک، بەرودوا
متوتر: کرژ
متوسط: ناوەڕاست، ناوین
متوقع: چاوەڕوانکراو
متوقف: وێستاو
متوهج: داگیرساو

متين: پتەو، تێکسمراو، تۆکمە
مـثـال- شـبـه: نموونه، وەک، مـيناک، مـينا. له کرمانجيى سەروودا دەڵێن: مينا شێران شەڕ دکە. بێ ميناک: لامثيل له
مثالي: نموونەيى، *ميناكى*
مثالية: ميناكايەتى
- الفلسفة المثالية: فەلسەفەى ميناكايەتى
- المادية والمثالية: ماكايەتى و ميناكايەتى
مثانة: ميزڵدان، *پوڤدانک*
مثبَّت: چەسپاو، جێگير
مثبِّت: چەسپێنەک، جێگيرکەر
مثقب: كونكەر
مثقف: ڕۆشنبير، ڕۆناكبير
- ثقافة: ڕۆشنبيرى، ڕۆناكبيرى، كولتوور
مثل: گوێرە، بەپێى، وەكو
الـمُثُل: نموونەگەل
المثل الأعلى: نموونەى هەرەبەرز، نموونەى باڵا
مثلث - هندسة: سێگۆشە
مـثـلث - التـقـاء الحـدود أو الأزقـة أو الأنهـر: سێكوان
المثلث الحدودي: سێكوانى سنوورى
مثلجات: ساردەمەنى، بەستەنى
مثمن: هەشت لا
مثنى: جووت، دوو
مَثنى مَثنى: جووت جووت، دوودوو
مثلية: نەنگى
مجاري- مجرى: ڕۆگە، سۆلين، ئاوەڕۆگە
مجاري بولية: ميزەڕۆ
مجاري مائية: ئاوەڕۆ، *ئاڤەڕۆ، ئاڤرێژ*
مجال: دەرەتان، بوار، كايە، دەليڤە
مجاور: دراوسێ، هاوسێ، *هەڤسوى*
مجبر: ئێسككگرەوە، بەيتاڵ، *هەستى ڤەگر*
مجتمع: كۆمەڵگە، جڤاك
مجتمع المشاعة: كۆمەڵگەى ناوكۆيى
المجتمع الإشتراكي: كۆمەڵگەى هاوبەشايەتى
المجتمع الإقطاعي: كۆمەڵگەى دەرەبەگى
مجتمع الرقيق: كۆمەڵگەى بەندەوارى
مجثم: نيشتگە
مجداف: سەوڵ
مجدب- عديم الامطار: كرێن، نەبارە
مجدد: نوێكار
مجرد: ڕووت، پەتى
- العين المجردة: چاوى پەتى
مجرة - درب التبانة: كاكێشان
مجَز: برينگە، جەو
مجسم: بەرجەست
مجِّفف: وشككەرەوە
مجلس: ئەنجوومەن، جڤات
مجلس الاعيان- الشيوخ: ئەنجوومەنى پيران
مجلس الامن: ئەنجوومەنى ئاسايش
مجلس الوصاية: ئەنجوومەنى راسپێرى
المجلس الوطني الكردستاني: ئەنجوومەنى نيشتمانيى كوردستان، پەرلەمانى كوردستان
مـجلة: گـۆڤـار، كـۆوار. له (كـۆ+وار)ەوە دروست بووە.
مجمَّد: سەهۆڵان
- القطب المجمد الشمالي: جەوسەرى سەهۆڵانى باكورى
مجمِّدة: سەهۆڵبەند، سەهۆڵێن
مجمع: كۆگە
مجمع- مجلس: كۆڕ، ئەكاديميا، جڤات
مجمّع: كۆمەڵگە، ولگە، مەكۆ

مجمل: کورته، پوخته
مجموع: سەرجەم، سەرکۆ، کۆ
مجموعات: کۆگەل
مجموعة- جماعة: کۆمەڵە، کۆمەڵ
المجموعة الباقية: کۆمەڵەی ماوە
المجموعة الشمسية: کۆمەڵەی ڕۆژ
المجموعة المحدودة: کۆمەڵەی سنووردار
المجموعة غير المحدودة: کۆمەڵەی بێ سنوور
المجموعة اللانهائية: کۆمەڵەی بێ کۆتایی
مجنح: باڵدار، باڵندە
مجنون: شێت، دین
مجهر: مایکرۆسکۆپ، وردەبین
مجهول: نەدیار، نەناس
مجوف - اجوف: کلۆر، بۆش
مجوهرات: گەواهێر، خشڵ
محادثة: گفتوگۆ
محاذير: مەترسی
محار: گوێچکە ماسی، هێلکە شەیتانۆکە
محارب: شەڕوان، *شەرڤان*، *شەرکەر*
محاربة: دژایەتی، دژ بەری کردن
محاسب: ژمێریار
محاسبة: ژمێریاری
محاسبة- للاعمال: پرسینەوە، لێ پێچانەوە
- مدير المحاسبة: بەڕێوەبەری لێ پێچانەوە
- المحاسبة المركزية: لێ پێچانەوەی ناوەندی
- مدير الحسابات: بەڕێوەبەری ژمێریاری
محاصرة: گەمارۆدان، ئابڵووقەدان، لەچەمبەرکێشان
محاصصة: بەشکاری
المحافظ: پارێزگار
المحافظ - (المتقيد بالعادات القديمة): خۆپارێز، کۆنەکار، کۆنپارێز
محاصيل صيفية: بەروبوومی هاوینە
محاصيل نقدية: بەروبوومی نەختینە
المحافظة: پارێزگە، پاراستن
محاق: هەیڤ لە کۆتاییدا
محاکم: دادگە
محاکمة: لەدادگەدان
محال: مەحاڵ، ئەستەم. هێمن دەڵێ: «ئەستەمە سەر دانوێنم»
محاولة- نضال: هەوڵ
محبب: دەنکدار، دەنکەدەنکە
محبرة: دوێت، مەرەکبدان
محبوب: خۆشەویست، گراوی، بەنگین، ئازیز
محتاج: ئاتاج، داماو، نیازدار، دەسکورت، بێ دەرەتان
المحترف: پیشەوەر
محتکر: پاوانکار
محتوى: ناوەڕۆک، کاکڵە
محدب: کووڕ
محدد: سنوودار، ڕادەدار
محراث: گاسن، هەوجاڕ
المحرار: گەرماپێو، گەرم پیڤ
المحرج: لە ڕوودااماو
المحرر: نووسەرەوە
المحرقة: ئاورگە، سووتماک
محرقة اليهود: هۆلۆکۆست، ئاورگەی جووان، سووتماکی جووان، سۆتنگەی جوولەکان
محرك: گەڕێنەک، بگێڕ، بزوێن، داینەمۆ، *لڤینەر*
محروقات: سووتەمەنی، ئاگردوو
المحسبة: پێژمێر
محسوس: بەرهەست

محصلة: بەرەنجام
محصور: تەنگاو، قەتیس، پەنگدراو
محصول: بەروبووم
محط: هەوارگە، وارگە
محطة: ئێستگە
محطة فلكية: ئێستگەی ئەستێرەناسی
محفِّز: هاندەر
محفوظ: پاراستە، *پاراستی*
محقق: لێتۆژەوە، *ڤەکولەر*
محقق عدلي: لێتۆژەوەی دادوەری
محكم: موکوم، پتەو، قایم
محكمة: دادگە، *دادگەه*
محلة: گەڕەک، تاخ
محلول – للمسائل: شیکراوە
محلول – محاليل: گیراوە، ئاوگ
محلول مائي: گیراوەی ئاوی
محلول الملح: خوێاوک، *ئاڤەخوێ*
محلي: خۆجێیی، خۆماڵی
محمض: ترشێنە
محمية: پاراستە، پاوانتە
محنة: مەینەتی، دەرد، *ریپ، ئارێشە*
محور– محاور: قۆڵ
– آمر المحور: سەرقۆڵ
محور – للحركة: تەوەرە، خولگە، *تەوەر*
محيا: ڕوو
محيط – هندسي: چێوە، کەمەرە
محيط – المياه: زەریا
محيط – بيئي: دەوروبەر، ژینگە، وار
محيط – من الإحاطة: شارەزا، ئاگەدار
مخ: مێشک، مەژی
مخاط: چڵم، کلمیش

مخاطب: بژنەو، ئاخێوەر
مخالف – للقانون: سەرپێچیکار، لادەر
مخالف – في الرأي: نەیار
مختار: بژاردە
مختبر: تاقیگە
مخترع: داهێنەر
مختزِل: کورتکەرەوە
مختزَل: کورتکراوە، کورتە
مختص: پسپۆر
مختلّ: لاسەنگ
مختلف – شتى: جۆراوجۆر
مختوم: مۆرکراو، سەرمۆر
مخدر: سڕکەر
مخدش: ڕووشێنەر، ڕووشێن
مخدة – وسادة: پشتی، بالیف، سەرین، بالینگ
مخرج: دەری، زارک، دەرچە
مخروط: قووچەک، قووتەک، قووچک
مخروطي: قووچەکی
مخزن: ئەمبار، کۆگە
– أمين المخزن: کۆگەدار
مخزن المواد الغذائية: کۆگەی کەرستەی بژیوی
مخزون: داکراو
المخزون الثقافي: داکراوی رۆشنبیری
مخصصات: دەرماڵە
مخصصات غلاء المعيشة: دەرماڵەی گرانبوونی گوزەران
مخطط: هێلکار، هێلدار، نەخشە، پلان
مخطط العمل: نەخشەی کار
مخطوطة: دەستنووس، *دەستنڤیس*
مخفف: ترنگ، ڕوون، شل، سڤک، تراو
مخلب: چڕنووک، *پەنج*

مخلخل: شێواو
مخلص: دڵسۆز، خەمخۆر
- مخلصكم: دڵسۆزتان، خەمخۆرتان
مخلفات: پاشماوە
مخللات: سركەمەنی
مخلوط- خليط: تێکەڵ، تێکەڵاو
مخلوع: جێ لەق کراو، لادراو
مخلوق: خوڵقاو، خەڵقەندە، *ئافراندی*
مخمس: پێنج لا
مخنوق: خنکاو، *خنکاندی، خەندقاندی*
مخول: سەرپشک
- غير مخول: بنپشک
مخيف- خطر: بەترس
مخيلة: خەیاڵدان
مخيم: چادرگە، چەترگە
مخيم كشفي: چادرگەی دیدەوانی
مد: هەڵکشان
مدار: خولگە، سوورگە
مدار الجدي: خولگەی کارژۆڵە
مدار السرطان: خولگەی قرژاڵ
مداهمة: بەسەرادان
مدبب: نووکدار
مدح: پەسن. پەندێک لە کرمانجیی سەروودا هەیە دەڵێ: ماین دبەزە و سوار پەسنێ خوە ددە.
مدخل: زارک، دەروو
مدخل الدار: کەوشکەن، *ناڤدەر*
مدخنة: دووکەڵکێش، *بخێری*
مدرَّج: پلیکانە، پێچینە
مَدْرَج: ڕاستان، تەختان
مدرس: دەرسبێژ، *فێرکار*
مدرسة: قوتابخانە، فێرگە
المدرسة التمهيدية: قوتابخانەی بەرایی
المدرسة الابتدائية: قوتابخانەی سەرەتایی
المدرسة المتوسطة: قوتابخانەی ناوەندی
المدرسة الاعدادية: قوتابخانەی ئامادەیی
المدرسة الثانوية: قوتابخانەی دواناوەندی
مدرع: زرێدار، زرێپۆش
مدفأة: سۆپا
مدقة: کوتک
مدلول: واتە
مدمِّر: کاولکەر، تووناکەر، *کاڤلکەر*
مدني- حضري: شارستان
المدنية: باژێڕوانی، باژێڕڤانی، شارستانی
- الهندسة المدنية: ئەندازەی باژێڕوانی
مدنية- حضارة: شارستانیەتی
مدهوش: سەرسام
مدى- مجال: بوار، مەودا، دەلیڤە
مديح: پەسن دان
المدير: بەڕێوەبەر، *ڕێڤەبەر*
مدير الادارة: بەڕێوەبەری کارگێڕی
مدير الاملاك والشؤون القانونية: بەڕێوەبەری موڵک و کاروباری یاسایی
مدير الاعلام: بەڕێوەبەری ڕاگەیاندن
مدير الوعظ والارشاد: بەڕێوەبەری گوتار و ڕێنوێنی
مديرية: بەڕێوەبەرایەتی
المديرية العامة: بەڕێوەبەرایەتیی گشتی
المديرية العامة للديوان: بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی دیوان
المديرية العامة للواردات: بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی داهات
المديرية العامة للتخطيط: بەڕێوەبەرایەتیی

گشتیی پلان دانان
مدينة: باژێر، شار
مذاب: تواوه
المذبحة: کوشتارگه
مذكرات- سيرة: بیرەوەری، یادمانی. (یادمانی لەسەر کێشی دلمانی و دێمانی).
المذكرة-للتذكير: بیرئانین، یادئاوەری
مذهب: ڕێباز، ئاینزا، مەزەب
مر: تاڵ
مرآة: ئاوێنه، خودیک، نەینۆک، *نەینک*
مراتب: پله
مراتب - في الجيش، جنود: پلەدار
مراجعة: پێداچوونەوه
- مراجعة الذات: بەخۆداچوونەوه
مرادف: هاوشان، هاوواته
مرارة -كيس الصفراء: زراو، زێلک
مرارة: تاڵی
مراسل: پەیامنێر، هەواڵنێر
مراسلة: نامەگۆڕی
مراعاة: ڕەچاوکردن
مرافق عامة: شوێنگەی گشتی
مُرافق- قرين: هاوەڵ
مرافق صحية: ئاودەست
مراقب: چاودێر، *چاڤدێر*
مراقبة: چاودێری
المراقبون: چاودێران
- المراقب السياسي: چاودێری سیاسی
- المراقبون السياسيون: چاودێرانی سیاسی
مراكز القرار: ناوەندگەلی بڕیار
المراهق: هەرزه
مراهقة- اعمال: هەرزەکاری
مراهقه- عمر: تەمەنی هەرزەیی
مراهنة- اشتراط: گرەو، مەرجکاری
مرئي: دیتەنی، خویا
- اللامرئي: نەدیتەنی، نەدیو
المرئي واللامرئي: خویا و نەدیو، دیتەنی و نەدیتەنی
المربع: چوارگۆشه
مربى: ڕەچەڵ
مربي: پەروەردەکەر، بەنێوهێن
مربي الخيول: بەنێوهێنی وڵاخ
مرتب- منظم: بەسەروبەر
مرتبة: پله
مرتدّ: هەڵگەڕاوه، بادەرەوه
المرتزق: کاسەلێس، چلکاوخۆر، جاش
-كاتب مرتزق: جاشقەڵەم
مرتشي: بەرتیل وەرگر، بەرتیل خۆر
مرتع: لەوەڕگه، جێ لەوەڕ
مرتفع: بەرزایی، هەڵەت، زینوێ، بەرزەڵان، *زینی*
مرتكز - مجمع: جێ راوگه
مرتكز: راگره
مرتوي: پاراو، تێراو، تێراڤ، ڕەباس
مرجان: مەرجان
مرجل: مەنجەڵ
مرجل بخاري: مەنجەڵی هەڵمی
مرحلة: قۆناغ
المرحلة الاولى: قۆناغی یەکەم
مرسل: بنێر
مرسوم: فەرمان
مرسوم وزاري: فەرمانی وەزارەتی
المرسى: لەنگەر
مرشَّح: پاڵاوته

مرشّح: پاڵاوێنه
مرشد: ڕێنوێن، ڕێ پێشاندەر
المرشد- دليل: ڕێبەر، ڕێزان
مرصد: ڕوانگه
المرض: نەخۆشی، دەرد
مرض القلب: دەردەدڵ، نەخۆشیی دڵ
المرض الوراثي: نەخۆشیی زگماک
المرض المعدي-الساري: نەخۆشیی گیرۆ
مرضع: دایەن
المرطبات: تەزیاتی، ساردەمەنی
مرعز: مەرەز
مرعى: چەرە، لەوەڕگە، *چەروان*
مرفق: ئانیشک
مرفه: خۆشبژی، خۆشگوزەران
مركب: ئاوێته
مركبة: گالیسکه
- مركبة فضائية: گالیسکەی بۆشایی
مركز: ناوەند
مركز القوة: ناوەندی هێز
مركز القرار: ناوەندی بڕیار، ناوەندی بڕیار بەدەست
مركز -مؤسسة: بنکه، ناوەند
مركز ادارة: بنکەی کارگێڕی
مركز -في الدائرة: ناوەنده
مركز الثقل: ناوەندەی گرانایی
مركزّ: پەیت، خەست، تێر
مركزي: ناوەندی
مرمر: مەڕمەڕ
مرن: نەرم، شلک، خاو
مرة- وجبة: جار
مرواز: پەستان پێو (بارۆمەتر)

مروحة: باوەشێن، پانکه
مرود- مسد: کلچێوک، *کلچیڤک*
مرونة: نەرمی
مريء: سوورێنچک
مريخ- كوكب: بارام، مارس
مزاد: مەزات
مزاج: مگێز
مزاجي: دەمدەمی
مزار: نەزرگه
مزارع: وەرزێر، بکێڵ
مزارع حكومية: میرەکێڵ
مزارع شعبية: گەلەکێڵ
مزايا: ئاکار
مزبلة: زبڵدان، زبڵگه
مزج: تێکەڵ کردن
مزدحم: ئاپۆڕە، قەرەباڵغی
المزدهر: گەشەدار
المزدوج: دوولانه، دووسەره
مزرعة: کێڵگه
مزروعات: شیناوەرد، چاندراو، چێنراو
مزروعات صيفية: شیناوەردی هاوینه
مزمار: دووزەله
مزمن: درێژخایەن
المزنة: گەواڵه هەور
مُزهِر: گوڵدار
مزيج: تێکەڵه
مزيل: لابەر
مساء: ئێواره، ئێڤار
مسائل- مسألة: پرس، پرسگەل
مسائل عامة: پرسی گشتی
مساءلة: لێپرسینەوه

مسابقة: پێشبڕکێ، هاڤبڕکێ، *بەریکانێ*
مساحة: پانتایی، ڕووبەر، پێوانە
مسّاحة- مزیل: لابەر
مساحیق: پۆدرە، تۆزە
مسار: ڕێبازگە، ڕێڕەو
مساس: تخوون (توخن)
- عدم المساس: تخوون نەکەوتن
مساعد: یارمەتیدەر
مساعدة: یارمەتی، دەسگرۆیی
مسافة: ماوە، دووری
مساكن الاغنام: مەڕدان، هۆڵی مەڕ، پەچەڕان، گەوڕ، پشتیر
مسال: شلەوەبوو
مسالم: لاشەڕ
مسألة: پرس
مسامات: کونیلە
مساندة: پشتیوانی
مساهمة: بەشداری، پشکداری، هاوبەشی، هەڤپشکی
المساواة: یەکسانی، چۆنیەکی
المساواة الاجتماعیة: یەکسانیی کۆمەڵایەتی
مساومة: کۆڵدان
مساوي: یەکسان، هەمبەر
مساويء: خراپە
مسبع: حەوت لا
مسبك: داڕشتگە
مسبوك: داڕشتە، داڕێژە
المستجدي: سواڵکەر، پارسەک، دەرۆزەکەر
مستجد: تازەکار
مستحدث: نوێباو، تازەباو، نوێژەنکار
مستحلب: شیری

مستحیل: مەحاڵ، ئەستەم
مستخدم: کارمەند
مستخرج: دەرهاتە
مستخلص: پوختە
مستدیر: بازنەیی
مستشرق: ڕۆژهەڵاتناس
- استشراق: ڕۆژهەڵاتناسی
مستطیل: لاکێشە، درێژکۆڵە
مستعار: خوازتەنی
مستعد: تەیار، ئامادە، *پەیت*
مستعرَض: پێشاندراو
مستعرِض: خۆنوێن، پێشاندەر
مستعمرة: کۆلۆنی، داگیرکراو
مستغرَق: خایەنراو
مستَغَل: چەوساوە، بەکارهاتوو، ڕەنج خوراو
مستقاة: وەرگرتە
المستَقْبَل: داهاتوو، دوارۆژ، *پاشەرۆژ*
مستَقْبِل: وەرگر
مستقر: جێگیر، دامەزراو
مستقطب: جەوسەرگر
مستقل: سەربەخۆ
مستقیم: ڕاست، ڕێک
مستلم: وەرگر
مستمر: بەردەوام، یەک وچان، یەکبینە
مستمسك: دەستهاوێژ
مستنجد: فریاخواز
مستنسِخ: لەبەرگرەوە
مستنقع: زەلکاو، زەنەکاو، زۆنگاو، ئاڤاگەنی
مستهلّ: سەرایی
مستهلك: بەکاربەر، بەکارهێن
مستودع: کۆگە

مستوصف: تیمارگە
مستوطن: نیشتەجێ
مستوى: ئاست
مستوى الاختبار: ئاستی ئەزموونین
مستوى البحر: ئاستی زەریا
مستوى المعيشة: ئاستی گوزەران
مستوى النظر: ئاستی ڕوانین
مسجلة: تۆمارکەر
المسح: سڕینەوە، سڕین، ماڵین
المسح – المساحة: ڕووپێوکردن
المسح الميداني: ڕووپێوکردنی مەیدانی
مسح –أراضي: رووبەرگرتن، رووبەگری، ڕووپێوکردن
مسح –للسكان: سەرنووس کردن
مسحاة: خاکەناز، بێڵ
مسحوق: تۆز، هاڕشتە
مسحوق الغسيل: تۆزی شوار
المسحوق القاصر: تۆزی ڕەنگ لابەر
مسخ: شێواو، شێویاگ، داوەشاو
مسخن: گەرمکەر
المسدس – في الهندسة: شەش لا
المسدس – سلاح: دەمانچە، شەش ئاگر
مسرح: شانۆ
مسطرة: ڕاستە
مسعف: فریاکەوتوو
مسعور: هار
مسقط: جێکەوتە
مسقط الرأس: زاگە
مسقط الماء: تاڤگە، ڕێژگە، سۆلاڤ، سوولاوکە
مسكن: خانە، لانە
مسكوك: هوورده

مسكين: هەژار
مسكين – منكوب: کلۆڵ، بەلەنگاز، داماو
مسلط: سەپاو
مسلمة: بەڵگەنەویست
مسلة: کێل، کێلەنووس، تاتەنووس
مسلة حمورابي: کێلەنووسی حامورابی
مسلّي: خەمڕەوێن، خەمڕەڤێن
المسمار: بزمار
مسموح: ڕێ پێ دراو
مسند: پاڵەک، پاڵەوانە، پاڵپشت
مسنن: ددانەدار
مسهل: بڕوێن، ڕەوێنەک
مسؤول: بەرپرس، کاربەدەست
مسؤولية: ئۆباڵ، بەرپرسیارەتی
مسيحي: دیان، فەلە، گاور
المسيحي الأسود: فەلەڕەشکە
مسيرة: ڕێڕۆیشتن
مسيطر: بالادەست
مسيطر: زاڵ، سوار. (بەسەریدا سوارە: يسيطر عليه)
مُسيل: رژێن
– مُسيلة الدموع: فرمێسک رژێن
مَسيل – مجرى: ئاوەڕۆ
مشابه: وێچوو، مینا، وەک، هاوشێوە
مشارف: بنار
مشاغب: گێرەشێوێن
مشاركة: هاوبەشی
مشاعر: هەست
مشاة: پیادە
مشاهد: بینەر
المشاهدة: بینین

مشاورة: راوێژ
مشبك: تۆڕەکی
مشبع: تێر
مشبع بالماء: ڕەباس
مشترك: هاوبەش، ناوکۆ
مشتري: کڕیار، بکڕ
مشتري- کوکب: جوپیتەر، بەرجیس، هورمز
مشتعل- مواد مشتعلة: گڕگر
مشتق: داڕژتە، وەرگرتە
مشتق-ناتج: بەر
المشتقات - للحليب: بەروبۆ
مشتى: گەرمیان، ئاران
مشحون: بارگەدار، بارکراو
مشدود: توند
مشرب- منهل: چاوگە
مشرد: لانەواز، ئاوارە، دەربەدەر
المشرف التربوي: سەرپەرشتیاری پەروەردەیی
مشروبات: خواردنەوە
مشروبات کحولية: مەی، شەراو
مشروع: پڕۆژە
مشط: شانە
مشع: تیشکدەرە
مشعل: مەشخەڵ، بلێسە
مشکل: هەمەڕەنگ
مشکلة: گیروگرفت، ئاستەنگ، تەنگوچەڵەمە
مشلول - للاعمال: پەککەوتە
مشلول - مرض: شەپلەدار، *دەملەگرتی*
مشمع: مێودار
مشنقة: سێدارە
مشهور: ناودار، بەناوبانگ، ناڤدار، ناودێر
المشورة- نصيحة: ڕاوێژ، پرس پێ کردن، شیرەت

مشي: ڕەوت، ڕۆیین، ڕەوتار، *ڕێڤەچوون*
مشيئة: مەرام، مەیل
المشيخة: شێخ نشین
المشيمة: وێڵداش
مص: مژین، *مێتن*
مصاب: تووشـار، ئەنگواو، ئەنگاوتە.
لەفۆلکلۆردا هاتووە: «دەڵێی هەڵاڵەی بنکەن کراوی+ ئەتۆ عاشقی یان ئەنگواوی». هێمن دەڵێ: «چۆن نەناڵێ ئەم دڵە ئەنگاوتەیە+ بەرد لە بەردی بێتەوە دەنگی هەیە».
مصاب بالحصبة: سووریژەدار، سۆریکەدار، *سوورکدار*
مصادر: سەرچاوەگەل، چاڤکانی
مصادر الاخبار: سەرچاوەگەلی هەواڵ
المصادر الخبرية: سەرچاوەی هەواڵداری
المصادر الشفاهية: سەرچاوەگەلی زارگوت
مصادر القرار: سەرچاوەگەلی بڕیار
مصاف: ڕیز، ڕێزە. دەگوترێ: کابرا لە ڕێزەی پیاوانە.
مصالح: بەرژەوەند
مصالح مشترکة: بەرژەوەندی ناوکۆ، هەڤپشک
مصالح قومية: بەرژەوەندی نەتەوەیی
المصالحة- الصلح: ئاشتەوایی
مصائف: هاوینەهەوار، هاوینگە، زۆزان
مصب: ڕێژگە، سولاڤک
مصباح: چرا، گڵۆپ
مصدات الرياح: بەرگرەی با، باگێڕەوە
مصدة: بەرگرە
مصدر- منبع: سەرچاوە، سەروچاوە، چاوگە، چاوگ، ژێدەر، *سەروکانی*
مصراع: ڕێسمە، گرێژنە

المصران الاعـور–الزائدة الدودية: ڕیخۆڵەکوێرە، *ڕیڤیکا کۆرە*
مـصـرف – تكليـف، كلفـة: خـەرجی، مـەزاخت، *مەزاختن*
مصروف: خەرجکراو، کارکراو، *مەزاختی*
مصطاف: هاوینەخۆر، کوێستانگەڕ، زۆزانگەڕ، زۆزانەوار
مصطبة: سەکۆ
مصطلح: زاراوە، *زاراڤ*
مصطنع: دەسکار، کر
مصعد: ئەسانسێر، بەرزێنەک
مصغر: بچووک کراو
مصفف: ریزەبەریزە، *ڕێز ب ڕێز*
مصفی: پاڵوێنە، پارزینگ، پالآوتگە، پالێوگە
مصل: سیرێژ
مصلحة: بەرژەوەند
مصنع: فابریکە
مصوت: دەنگدەر
مصوِّر: وێنەگر
مصيادة: دارلاستیک، تەڵە
مصيدة الفأر: تەڵەی مشک
المصير: چارەنووس، ئەنجام، *چارەنڤیس*
المصيري: چارەنووسساز
مصيف: هاوینەهەوار، کوێستان، زۆزان
مضاد حيوي: زیندەکوژ
مضاربة: پارەبازی، جامبازی
مضارع: ڕانەبردوو
مضاعف: دووچەندان
– اضعاف مضعفة: چەندان چەندان
مضاعفات المرض: تەشەنەی نەخۆشی
مضايقة: تەنگ پێ هەڵچنین، تەنگاوکردن

مضبوط: تەواو، ڕێک
مضبوط– مقبوض عليه: گیراو، دەستگر
مضحك: مایەی پێکەنین، پێکەنیناوی
مضخة: پەمپ
مضخة كابسة: پەمپی پەستێنک
مضخة مائية: پەمپی ئاو
مضر: زیاندار
مضروب: لێدراو
مضطرب: شێواو، پەشۆکاو، پەشێو
مضغوط: پەستاوتە
مضمون: ناوەڕۆک، ناواخن
مضمون – من الضمان: مسۆگەر
مضيف: خانەخوێ
مضيق: گەلی، گەروو، دەربەند، تەنگە
مطابق: دەقاودەق، هاوجووت
مطار: باڵەفڕگە
مطاط: لاستیک
مطاوع: دەستەمۆ، کەمۆ، دەساژۆ
مطبخ: کولین، ناندین، *خانیماڵ (مەلا مەحموودی بایەزیدی)*
مطبوخ: لێنراو، *لێنای*
مطبوعات: چاپەمەنی
مطر: باران
مطرقة: چەکوش، کوتەک
مطروح: دەرکراو، فڕێدراو، *هاڤێتی*
مطعَّم: موتوربەکراو، *پەتروفەکری*
مطفأة: ئاگرکوژێنەوە
مطلب: خواست، داوا، *داخواز*
مطلق: بێ سنوور، بەرەڵڵا، ڕەها
مطلوب: داواکراو، خوازراو، *خواستی*
مطمئن: دڵنیا

مطموح: ئاوات
مطمع: چاو تێ برین
مُطهِّر: پاککەرەوە
مطَّهر: پاککراوە، *پاقژکەر*
المظاهر: ڕواڵەت، دیمەن
المظاهر الطبیعیة: دیمەنی سروشتی
مظاهرة: خۆپیشاندان
مظلات الهبوط: چەتری خۆهەڵدان، پەڕەشووت
مظلل: بەرسایە
مظلم: تاریک، *تاری*
مظلة: چەتر، سایەوان، *سەیوان*
مظهر: ڕوواڵەت، دیمەن
المظهر الخارجي: شێوەی دەرەکی، ڕوواڵەتی دەرەکی
مع: لەگەڵ، وێڕا، *دگەل*، *ڤێرا*
معاً: پێکەوە، پێکڤە
معادلة: هاوکێشە، *هەڤکێشە*
المعادي: دژبەر
معاش: مووچە، پێبژیو
معاشي: پێبژیوی، گوزەران
- الوضع المعاشي: باری ژیانداری، باری گوزەران، باری بژیوی
معالجة: چارەسەرکردن، چارەسەردۆزی، *چارەسەرکرن*
معالم: نیشانە
معاملة: مامڵەت، سەودا
معاناة: پێوەناڵین، ئێش و ئازار
معاند: لامل
معاهدة: پەیمان
المعاونة: دەستەوا، هاریکاری، زبارە
المعاییر المزدوجة: پێوانەی دوولانە
معبر: بوار، ڕێبازگە، باز. لەگۆرانیی کوردیدا «بازی بێریان» هەیە.
معتاد – مألوف: باو
معتدل: مامناوەندی، فێنک، هینک
معتقد: باوەڕ
معتم: تاریک، لێڵ، *تاری*
معجزة: پەرجوو، لەئاوەزبەدەر
معجل: تاودەر
معجم: فەرهەنگ
معجون: هەویر، دۆشاو
معجون الاسنان: هەویری ددان
معداد: ژمێرەک
معدل: هەموارە، راستکراوە
معدل – محصلة: بەرئەنجام، کۆئەنجام
معدم: بێماڵ، نەدار، هیچدار
- المالك والمعدم: ماڵدار و بێماڵ
معدن: کانزا، کان
معدني: کانزایی
معدة: ئاشک، گەدە، گەدگ
مُعدي- ساري: درم، ڤەگر
معرض: پێشانگە
معرفة: زانست
معرفي: زانستەکی
معروف: ناسراو، سەرناس. دەگوترێ: «پیاوێکی سەرناسە»، *بەرنیاس*
معطل: پەکخراو
معطي: بدەر
معظم: زۆربە
معقد: ئاڵۆز، ئاڵۆزکاو
معقل: مەکۆ. دەگوترێ: «مەکۆی دزان».
المعقم: پاکوەکەر، *پاکژکەر*

معلف: دانگە، ئاخوڕ
معلق: هەڵواسراو، ئاوێزان، *هەڵاویستی*
معلم – مدرس: دەرسوێژ، فێرکار، مامۆستا
معلوم: زانراو، ئاشکرا
معلومات: زانیاری
معمار: بیناساز، *ئاڤاهی ساز*
معمر: تەمەن درێژ، بەساڵاچوو، *دان عومر*
معمل: کارگە، *کارگەهـ*
معنی: واتە، مەبەست
معنوي: واتەیی
معهد: ئامۆژگە
معوجة: چەوتە، چەوتەک
معوز: دەسکورت، *پێدڤی*
معوض: بژێردراو
معوّق: تەگەرە، *ئاستەنگ*
مـعـوّق: کـەم ئەندام، مـەنگۆلی، پەککەوتە، *پەککەفتی*
معیشة: گوزەران، بژیو
معیّن: دیاریکراو، دامەزراو، *دیارکری*
مغالاة: گرانفرۆشی، فرەوێژی
مغالطة: هەڵەوێژی، هەڵەوەڕی
مغامر: سەرەڕۆ
مغبر – اللون: تۆزاوی، بۆر، خاکی
مـغـتـرب: ئاوەکی، نامـۆ، ئاوگـەلە، بیـان، دوور وەڵات
مغذي: بژیەنی
مغرب: ڕۆئاوا، *ڕۆژئاڤا*
مغرفة: کەفگیر
مغزل: تەشی، ڕێسەک
مغزلي: تەشیلەیی، ڕێسەکی
مغزول: ڕێسراو، *ڕیسای*

مغلف: بەرگدار
مغلق: داخراو، *داخستی*
مغمور: ونە، کەسنەناس، بناو
مغناطیس: ئاسنکێش، *موگناتیس*
مفاوضات: دانوستاندن
مفرد: تاک، *تەک*
مفردات– مواضیع: بابەتگەل، پێڕست
المفروض: گریمانە
المفروض: سەپاو
المفصل: جومگە
مفهوم – مفاهیم: تێگەیشتە، چەمک
مفتاح: کلیل
مفترس: دڕندە
مفتوح: کراوە، واڵا، واز. «لەتاوی گەرما یەخەی کردووە واز– فۆلکلۆر».
المفتون: شەیدا، دێوانە، بەنگی
مفخرة: شانازی
مفرغ: بۆش، بەتاڵ، ڤالا
مفرغة الهواء: باکێش
مفرق: دووڕیان
مفرقات: پەرتکەر
مفرقعات: تەقەمەنی
مفسد: تێکدەر
مفضّل: دڵخواز
– الموضوع المفضّل: بابەتی دڵخواز
مفکر: بیریار
مفعول: کاریگەری
مفقود: ون، بزر، *بەرزە*
مفلطح: تەپیو
مقابل: بەرامبەر، هەمبەر
مقابلة– لقاء: دیمانە

مقابلة– مواجهة: بەرامبەرکێ
مقارنة: بەراورد
مقاصد: نیاز، مەبەست
المقالة: وتار، گوتار
مقام: پایە
مقاول: بەڵێندەر
مقاوم: بەرگەگر، بەرگر، بەرهەڵست
مقاومة: خۆڕاگری، بەرگری، بەرهەڵستی، بەرگە، بەربەرەکانی
مقایضة: ئاڵوگۆڕ، سەوداکاری
المقاییس: پێوانە، *پیڤانە*
مقبول: پەسند
مقترح: پێشنیاز
مقدار: هەند، بڕ، *چەند*
مقدرات: چارەنووس، *چارەنڤیس*
مقدم: پێش
مقدماً: پێشین
المقدمة: پێشەکی، پێشینە
مقدمة القافلة: سەرگەلە، بەراهی
مقذوف: فڕێدراو، هەڵدراو، هەڵداشتە، *هاڤێتی*
مقر: بارەگا، نشینگە
مقسوم: بەشکراو، دابەشکراو، *دابەشکری*
مقسوم علیە: بەشدراو
مقشارة: پاککەرەوە
مقص: مەقەس، بڕەک
مقصد: مەبەست، نیاز
مقصّر: کەمتەرخەم، *خەمسار*
مقصود: مەبەست، نیاز
مقطر: دڵۆپاو، *دلۆپاندی*
مقطع: بڕگە
مقطع عرضي: گردەبڕ. چاترە لە (پانەبڕگە).
مقطع طولي: درێژەبڕ. چاترە لە (درێژە بڕگە).
مقطوع: بڕاوە
مقعر: قۆپاو، ناوچاڵ
مقلم: هێڵدار، ڕێڕێ
مقلع: کانگە
مقلة العین: گلێنەی چاو، گلارە
مقلوب: بەرەواژ، هەڵگەڕاوە، *بەرەڤاژی*
مقود: دەسک، سوکان، *ستێرن*
مقوم– مقومات: بنەما، ڕاگرە
مقوی: مقەبیا، کارتۆن
مقوي: هێزدەر
مقيء: ڕشێنەوە
مقیاس: ئەندازە، پێومان، پێوانە. پێوەر بەهەڵە بەکار هاتووە لەبەرئەوەی (پێوەر) واتە پێدار، (چنگوەر)یش چنگدارە.
مقیاس الخارطة: پێوانەی نەخشە
مقیاس السطح: پێوانەی ڕوو
مقیاس الضغط: پێوانەی پەستاوتن یان پاڵەپەستۆ
مقید: پێوەنددار، دەسبێندار، *دەسبەستی*
مقیم – مستوطن: *ئێوری*، نیشتەجێ، جێنشین، جێمانی، لەسەر پێوانەی (دێمانی).
مکافأة: پاداش، خەڵات
مکافحة: قەڵاچۆ، *ژناڤبرن*
مکافحة الامیة: قەڵاچۆی یان نەهێشتنی نەخوێندەواری، *نەهێلانا نەخوێندەواریێ*
مکافحة الحشرات: قەڵاچۆی مێروو، *ژناڤبرنا مێرووا*
مکان– منطقة: جێگە، جێ، شوێن
مکان الاجتماع: مەکۆ، کۆڕ، *جهێ کومبینێ*
مکان الإلتقاء: جێژوان

مكانة: پایە
مكبَّر: گەورەكراو، *مەزنكری*
مكبِّر: گەورەكەر، *مەزنكەر*
مكبرة الصوت: بڵندویژ، *بلندگۆ*
مكبس: پەستێنەک
مكتب: نووسینگە، *ئۆفیسینگەھ*
مكتب الاحصاء والتخطیط: نووسینگەی ئەژمار و پلان دانان
مكتب الاستعلامات: پرسگە
مكتب المتابعة والتفتیش: نووسینگەی بەدواداچوون و پشكنین
مكتب الوزیر: نووسینگەی وەزیر
مكتب وكیل الوزارة: نووسینگەی بریكاری وەزارەت
مكتبة: كتێبخانە
المكتظ: ئاپۆرە، *قەڵەبالغ*
مكثِّف: خەستكەرە، *خەستكەر*
مكرر: دووبارە
مكره: بەسەرداسەپاو
مكروب: میكرۆب، خۆرە، خۆركە
مكروسكوب: وردبین
مكسور: شكاو، *شكەستی*
مكشوف: سەرواڵا، كراوە، واز، سەربەتاک، *ئاشكرا*
مكعب: سێ جار، شەش پاڵوو
مكفوف: نابینا، *نەبینا*
مكمّل: پڕكەر، تەواوكەر
مكننة: ئامێركاری
مكواة: ئوتو
مكون: پێكهێنە
- التكوین: پێكهێنان

مكیدة: تووشكەر
ملائم: لەبار، لواو، شیاو، گونجاو
ملائمة: لوان، شیان، گونجان
ملابس: بەرگ، جلک، جلوبەرگ، پۆشاک
ملابسة: ئاڵۆزیان
ملاحظة: تێبینی، سەرنج
ملاحقة: راونان، دواكەوتن
ملاحة: كەشتیوانی، *گەمیڤانی*
ملاحة بحریة: كەشتیوانیی دەریایی
ملاحة نهریة: كەشتیوانیی ڕووباری
ملاذ: نوا، پەسار، پەناگە، پەسارگە
- الملاذ الآمن: نوای هێمن، پەساری هێمن
الملاط- الكلس: گڵ گەچ
ملاطفة: دڵنەوایی، دڵدانەوە، دڵخۆشی دانەوە
ملاك الامر: شیرازەی كار
ملاكات: كارداران
-مفردات الملاكات: پێڕستی كارداران
ملامسة: بەركەوتن
ملبس: پۆشەنی، پۆشاک، بەرگ
ملتحم: چەسپاوە، لكاوە، *پەچرومەكری*
ملتزم: دەربەست
ملتف: خۆپێچەوە
ملتقی: ژوان، *پێ گەھ*
ملتقی النهرین: دووئاوان
ملتهب: گڕگرتوو، هەڵایساو، *گڕگرتی*
ملتهم: لووشدەر، لرف لێدەر
ملتوي: پێچ پێچ، پێچاوپێچ، گەوە
ملجأ: حەشارگە، داڵدە، پەنا، پەسارگە
ملح: خوێ
ملح صخري: خوێی بەردین
ملح الطعام: خوێی چێشت

ملح معدني: خوێی کانزایی
ملحد - کافر: خوانەناس
ملحق: پاشکۆ
ملخص: پوختە، کورتە
ملدوغ: پێوەدراو، مارانگاز، *پێڤەدای*
ملزمة: گیرەک
ملزمة- للكتاب: فۆرم
ملطف: خۆشکەرە
ملعب: یاریگە
ملغاة: هەڵوەشاوە
ملف: فایل
ملقط: مووکێش، پەنگرکێش، گازک، موی چنک *(مووچن)*
ملك: شا
ملكة: شاژن
ملكي: شایانە
ملكية: مڵکداریەتی، مڵکایەتی
ملكية خاصة: مڵکایەتیی تایبەت
ملكية زراعية: مڵکایەتیی زەویزار
ملهى: جێ بەزم، بەزمگە
ملوحة: سوێری
الملوسة: لووسی
ملوث: پیس
ملون: ڕەنگاوڕەنگ، ڕەنگین، ڕەنگدار
مليون: ملیۆن
مماثل: وەکویەک، هاوشێوە
ممارسة: پراکتیک، کردن، کردار
ممانعة: لاری
ممتد: ڕاکشاو
ممتلكات: موڵک
ممثل - عن غيره: نوێنەر، دەمڕاست
ممثل - مسرحي: ئەکتەر، خۆنوێن. لەبەرئەوەی (خۆنواندن: تمثیل)ە. لە فۆلکلۆردا هاتووە: «کەم بێ، کە بچۆ، کەم خۆت بنوێنە...»
ممر: دالآن
ممر- مضيق: دەربەند، تەنگەڵان
ممرضة: پەرستار
ممشى: پیادەڕۆ
ممكن- ملائم: شیاو، گونجاو، *گونجای*
مملحة: کانەخوێ، خوێدان
مملكة: شانشین
ممنوع: قەدەغە، ڕێ پێ نەدراو
- كل ممنوع مرغوب: هەموو ڕێ پێ نەدراوێک پەسندە
مملوء: پڕ، تەژی
ممّوِل: پارەدەر، پارەپێدەر
مميز- مميزة: بەرچاو، دیار
مَنّ - حشرة: شۆکە
من اجل: لەپێناو، لەبەر
من الاساس: لە بنەڕەتەوە، لە بناخەوە
من الآن فصاعداً: لەمەولا، ژنهوپاش، ژنهاپێدا، لە ئێستە پێوە
مناجم: کانگە
مناخ: ئاووبا، ئاووهەوا
مناخ دافيء: ئاووبای شیرتێن
مناخ صحراوي: ئاووبای بیابانی
مناخ معتدل: ئاووبای فێنک یان مامناوەندی
مناسب: گونجاو، شیاو
مناسبة: بۆنە
مناضل: خەباتکار، خەباتگێڕ، تێکۆشەر
المنطقة: ناوچە
المناطق الباردة: ناوچەی سارد، زۆزان، کوێستان

المناطق الحارة: گەرمیان، ناوچەی گەرمێن، ئاران
المناطق الدافئة: ناوچەی شیرتێن
المناطق المنجمدة: ناوچەی سەهۆڵان، *ناڤچا بەستیێ*
المناعة: بەرهەڵستی، بەرگری
مناعة مكتسبة: بەرگریی دەسکەوتە
مناعة نوعية: بەرگریی جۆرایەتی
مناعة طبيعية: بەرگریی سروشتی
منافسة: ڕکابەری، پێشبڕکێ، بەربەرەکانێ، *هەڤڕکی*
منافس: ڕکەبەر، پێشبڕ، *هەڤڕک*
مناقشة: گفتوگۆ، بیرگۆڕکێ، *دانوستاندن*
مناقشة حرة: گفتوگۆ یان بیرگۆڕکێی ئازادانە، *دانوستاندنا ئازاد*
منبسط: پێدەشت، راستان، تەختان
المنبع: چاوگە، کانی
المنبر: سەکۆ، دووانگە
منبه: ورياکەر، *هشیارکەر*
المنبوذ: پەڕیوە، تێ هەڵدراو، بێزراو
منتثر: پەرت، بڵاو، *بەلاڤ*
منتج: بەرهەمهێن
منتجات: بەروبووم
منتجات زراعية: بەروبوومی کشتوکاڵی، *بەرێ چاندنێ*
منتجات الالبان: بەروبوومی سپیایی
المنتخب: هەڵبژاردە
منتشر: بڵاو، بلاڤ
منتظم: ڕێکوپێک
– غير منتظم: نارێکوپێک
منتفخ: پفدراو
منتوج: بەرهەم

منجزات: دەسکەوت، دەسهات
منْجَم: کان، کانگە
مُنجِّم: ئەستێرەناس
منجمد: سەهۆڵبەندان، بەستەڵۆک
منحدر: هەڵدێر، نشێو، نشیڤ، لێژگە
منحرف: لادەر، لا ڕێ
المنحني: چەماوە
منحني: چەماوە، کووڕ، *چەمیای*
منحة: بەخشین
المنحوت: داتاشراو، داتاشە، *داتراشی*
منخفض: نەوران، *چاڵ*
منخفض جوي: نەورانی هەوایی، *چاڵا هەوایی*
منديل: دەسماڵ
منديل ورقي: دەسماڵی کاغەزی
منذ القدم: لە دێرزەمانەوە، لە مێژە، ژمێژە
منزلي: ماڵەکی
منزوي: گۆشەگیر، *قورنەتگیر*
منسب: دراوەپاڵ، *دایەپاڵ*
منسق: ڕێکخەر
منسكب: ڕژاوە، *ڕژیای*
منسوج: تەون، *تەڤن*
منشار: برەک
– منشار كبير: هەرە
منشط: کشتەک. لەسەر پێوانەی (کوژەک).
المنشور– نشرة: بڵاوکراوە، بەلاڤۆک
منشور– موشور: ئاوێزە
منصب– درجة: پایە، پلە
منصّف: لەتکەر
منصف: دادپەروەر
منصهر: تواوە، *بهوژی*
منطاد: بالۆن، دەبدەبە

منطق: گوتەن، لۆجیک
منطقة– اقلیم: ناوچە، *ناڤچە*
منطقي: گوتەنی، لۆجیکانە
منطلق: سەرگە
منطوق – لفظ: بێژە، گوتە
منظار: چاویلکە
منظف: خاوێنکەر، *پاکژکەر*
منظم: ڕێکخەر
منظم حراري: ڕێکخەری گەرمی
منظمة: ڕێکخراو
المنظمات الخيرية: ڕێکخراوی خێرخواز، ڕێکخراوی خێرەومەند
منظومة شمسية: کۆمەڵەی ڕۆژ
منع: پارێز
– منع الحمل: دژەزێ، پارێزی سکگرتن یان *ئاڤسی*
منعکس: بەدەردراوە
منغنیز: مەنگەنیز
منفاخ: باتێکەر
منفذ: دەروو
منفرجة: کراوە
منفرد: تاک، تەنیا
منفصل: دابڕاو
منفوش: بژ
– نفاش: بژکەر
منفي– عکس المثبت: نەرێنی
منفي من الوطن: دەربەدەر، هەڵداشتە
منقار: دەنووک
منقر: قوڵک
منقرض: قڕتێکەوتوو، قڕان هاتوو
منقطع: دابڕ

منقطع النظیر: بێ میناک
منکسر: شکاوە
منکود: بەدبەخت، بێچارە
من المحتمل: لەوانەیە
من المعلوم: دیارە
منقط: خاڵخاڵ
منهاج – منهج: کارنامە، پێڕەو، پرۆگرام، بەرنامە
منوال: شێوە
مهاترات: دەمدەمانێ
مهاجر: مشەخت، کۆچەر
مهاجمة: هێرش، پەلامار، *ئێریش*
مهارة: لێزانی، کارامەیی
مهبل: زێ، دۆلان
مهتز: هەژاوە، *هژیای، هەژیای*
مهد: لانک، لانکە، دەرگووش، *لاندک*
مهدب: کوڵکن
– هدب: کوڵک، برژانگ
مهديء: هێمن کەرەوە، ئارامدەر، خاوکەر
– مهديء الأعصاب: خاوکەری دەمارگەل
المهدئات: خاوکەران
مهم: گرینگ
المهموس: چپە، سرتە
مهموم: خەمبار، خەمگین
مهندس: ئەندازیار
المهندسون: ئەندازیاران
– مدیر المهندسین: بەڕێوەبەری ئەندازیاران
– رئیس المهندسین: سەرۆکی ئەندازیاران
مهنة: پیشە
مهنة الرعي: شوانکارەیی، *شڤانی*
مهني: پیشەیی

مهيأ: ڕەخساو
مهيب: سامدار
مهيج: وروووژێن
مواجهة: ڕووبەڕووبوون
مواد: مادده، کەرەستە
مواد اولية: کەرەستەی خاو
مواد عضوية-حيوية: کەرەستەی زیندەڵ
مواد غذائية: ماددەی پێبژیو
المواد المخدرة: کەرەستەی سڕکەر
الموازاة: هاوشانی
موازنة: هاوسەنگی، بودجە
الموازنة السنوية العامة: بودجەی گشتیی ساڵانە
موازي: هاوشان، تەریب
المواساة: دڵدانەوە، دڵنەوایی
مواشي: ماڵات، وڵسات، *تەرشی*
المواضيع: بابەتگەل
مواطن: هاونیشتمان، هاوولاتی، *هەڤوەلاتی*
موطئ قدم: شوێن پێ
موافقة: پەسەندایەتی
مواكبة: هاوشانی
موالي: لایەنگر، هەوادار
مؤامرة: پیلان
مؤتمر: کۆنگرە
مؤتمن: جێ متمان
المؤثر: کاریگەر
مؤرخ: مێژوونووس، دیرۆکنووس
موثوق: متمانەدار، بەمتمانە
موجب-قطب: ئەرێنی، جەوسەری گەرم
موجة: شەپۆل، پێل، *سیپەل*
موجة جفاف: شەپۆلی وشکێنی
مؤخرة: پاشەڵ، پاشکۆ

مودع: ماڵئاواییکەر، ڕاسپێر
مورد: دەرامەت، داهات
موزع: دابەشکەر
المؤسساتية: دامەزراوەیی
مؤسسة: دامەزراوە، داوودەزگە، دەزگە
المؤسسة الرسمية: دەزگەی میری
المؤسسة غير الرسمية: دەزگەی نامیری
مؤسف: دڵتەزێن
موسم: وەرز، کژ
موسمي: وەرزینە، کژینە
- امطار موسمية: بارانی وەرزینە
موسورة: لوولک
موسيقى: مۆزیک
مؤشر: نیشاندەر، پیشاندەر
موصل: گەیێنەر
موضع: سەنگەر، شوێن
موضع: بابەت
موطن: زێد
موظف: فەرمانبەر، مووچەخۆر
مؤقت: کاتی
موقد: ئاگردان، کوانوو
موقع: شوێن
موقع-موطيء: پێگە
موقع اثري: شوێنەوار، کەڤنەوار
موقف: وێستگە
موقف - سياسي: هەڵوێست
موقف - سجن: گرتیگە، *زیندان*
موقف - للسيارات: وێستگە
مولد كهربائي: بەرهەمهێنی کارەبا
المؤلِّف: دانەر
المؤلَّف: دانراو، *دانای*
مؤلم: بەسوێ، بەئازار

الموهبة: بەهرە
مؤهلات: شیانداری
مـؤيِّد: ئالیگر، لاگـیـر (من لاگـیـری لەم پرسـە ناکەم)
مئات: سەدان
مئات الالوف: سەدان هەزار
مياه جوفية: ئاوی ژێرزەوی
مياه عذبة: ئاوی سازگار
مياه غازية: ئاوی گازاوی
مياه معدنية: ئاوی کانزایی
ميدان: گۆڕەپان، *مەیدان*
ميت: مردوو، مردە. «زیندە بەڵا مردە بەڵا»
ميراث: پاشماوە، جێماوە، کەلەپوور
الميزان: تەرازوو
ميزان -نجمة: تەرازوو
ميزانية: بودجە
الميزانية الاستثمارية: بوجەی وەبەرهێنانەکی
الميزانية المخصصة: بودجەی تەرخانکراو
الميزانية الاعتيادية: بودجەی ئاسایی
الميزانية الخاصة: بودجەی تایبەتی
الميزانية الموحدة: بودجەی یەکگرتوو
الميزانية السنوية: بودجەی ساڵانە
الميزانية السنوية العامة: بودجەی گشتیی ساڵانە
ميزة: جیاکەرەوە، نیشانە
ميسرة: باڵی چەپ
ميكانيكي: ئامێرەکی
مَيل- رغبة: ئارەزوو
ميل- ميلان: لاری، لار، ئاوریێژ
ميلادي: زایینی
ميمنة: باڵی ڕاست
ميناء: بەندەر، کەشتیگە
مئوي: سەدی

ن

نائب - وكيل: بریکار
نائب - عضو برلمان: پەرلەمانتەر
نائب الفاعل: جێگری کارا
نائي: دوورەدەست، لاچەپ
ناب: کەڵبە
نابض: سپرینگ، لێدەر
نابع: هەڵقوڵاو، سەرچاوەگرتوو
ناتج- مشتق: بەرهەم
ناتج ثانوي: بەرهەمی لاوەکی
ناتيء: نوکدار
ناحية- منطقة: ناوچە
ناحية- جانب: لایەن
- من الناحية السياسية: لەلایەنی سیاسییەوە
نادر: نایاب، دەگمەن، دانستە
نادي: یانە
ناشر: بڵاوکەرەوە، *بەڵاڤکەر*
ناضج: گەییو، پێگەییو، گەهشتی
ناطحات السحاب: سەر لەهەورگر
ناطق: قسەکەر، وتەبێژ، ئاخێوەر
- ناطق رسمي: وتەبێژی ڕەسمی
ناعم: ورد، نەرم
نافع: بەسوود، بەکەڵک
نافورة: ئاوپژێن
ناقد: ڕەخنەگر
ناقوس: زەنگ
نامي: فراژی، پەرەئەستێن
ناي: نەی، بلوێر
نبات: ڕووەک
نباتات الزينة: ڕووەکی ڕازاندنەوە
نبات بصلي: ڕووەکی پیازی

نبات بقولي: ڕووەکی پاقلەیی
نبات حولي: ڕووەکی ساڵانە
نبات سنبلي: ڕووەکی گوڵەگەنمی
نبات شوكي: ڕووەکی دڕکدار یان دڕکاوی
نبات طحلبي: ڕووەکی کەوزەیی
نبات متسلق: ڕووەکی هەڵگەڕاو
نبذ: بێزاندن، تووڕهەڵدان
– نبذ الإرهاب: بێزاندنی تیرۆر، تووڕهەڵدانی تیرۆر
نبذة: کورتە، پوختە
نبذة تاريخية: کورتەیەکی مێژوویی
نبش: بنکۆڵ کردن، بنکۆڵین
نبض: ترپە، لێدان، تریوە
نبض القلب: تریوەی دڵ
نبع: کانی، سەرچاوە، چاوگە
نبلاء – نبيل: خانەدان
نبيه: وریا، هشیار
نتيجة: ئەنجام
نتف: دەرکێشان، *هلکێشان*
نتوء: بەرزەک، چوکڵە، نووکە، نێرتک (نێرتکی تەشی).
النشر: پەخشان
نثر البذور: تۆو وەشاندن
نجدة: هانا
نجم – كوكب: ستێر، ئەستێرە
نجم البحر: ئەستێرەماسی
نجمة الصباح: ڤینۆس، کاروان کوژە، ئەستێرەی بەیان
النجمة القطبية: ئەستێرەی جەدی
نحاس: مس
نحن: ئێمە، ئەم
نحو: بەرەو، *بەرەف*
نخاع: کرۆک، مۆخ
النخاع الشوكي: کرۆکی بڕبڕە
نخالة: کەپەک
النخبة: بژاردە
النخبة الثقافية: بژاردەی ڕۆشنبیری
نداء: بانگەواز، گازی
ندامة: پەشیمانی، پەژیوانی
ندرة: دەگمەنی
ندى: ئاونگ، شەونم، خوناڤ، خوسار، نم
نرفزة– عصبية، غضب: تەنگەتیلە
نزاع: ناکۆکی، ململانە، کێشە
نزف الدم: خوێن لەبەرچوون
نزع السلاح: چەک داماڵین
نزعة: خولیا
النزعة القومية: خولیای نەتەوەپەروەری
نزهة: سەیران، بندارۆک
نزيف: خوێن لەبەرچوون، لەبەر ڕۆیشتن، *خوین ڤەڕەسیان*
النزيف الداخلي: لەبەرڕۆیشتنی ناوەکی، *خوین ڤەڕەسیانا ژناڤدا*
النزيف الاقتصادي: لەبەرچوونی ئابووری
نسب: بنەچە، ڕەچەڵەک
النسبة: ڕێژە
النسبة المئوية: ڕێژەی سەدی
نسج: تەونکاری، *تەڤنکاری*
نسر: هەڵۆ، *ئەلهو*
نسف: هەڵتەکاندن
نسل: وەچە
نسيج: تەون، تەڤن
نسيم: شنە، سروە، کزەبا

نسيم البحر: شنەی زەریا
نسيم البر: شنەی بەژ
نشأ: نیشاستە
نشارة الخشب: ئاردەدار، کەپەک، *ئارکێ داری*
نشاط: گورجوگۆڵی، گورجی، چالاکی، چەلەنگی
نشأة: پەروەرین
نشرة: بەڵاوۆک، *بەلاڤۆک*
نشوء: فراژیبوون
نشيد: سروود
نشيط: چالاک، گورج
نص: دەق، تێکست
نصاب: ڕادە
النصف: نیوە، نیڤ
– المنصّف: دوو لەتکەر
نصف دائرة: نیوە بازنە
نصف القطر: نیوەتیرە
نصيب: بەش
نصيحة: ئامۆژگاری
نضج: پێگەیشتن
نضر: تەڕ، گەش
نضوج: گەیین
نضوح: دەڵاندن
نظارة: چاویلکە، بەرچاڤک
نظام: سیستەم، نەریت، پێڕەو
نظام – سياسي: ڕژێم
نظام الإدارة: سیستەمی کارگێڕی
النظام الشمولي: سیستەمی سەرتاپاگر
نظر: سەرنجدان، بینین
– بعد النظر: دووربینی
– قصر النظر: کورتبینی
نظرية: بیردۆزە
نظرية العقد الأجتماعي: بیردۆزەی پەیمانی کۆمەڵایەتی
نظير– نظائر: هاوتا، میناک
نظير– نظراء: هاوشان، هاوکووف
نظيف: خاوێن، پاک، پاکژ، پاقژ
نعاس: وەنەوز، خەوەکوتکە، *سڤکەخەو*
نعامة: وشترمر، وشتر مرخ
نعرة: دەمارگری
نغمة: ئاوازە
نفاثة: فیشکەدار
– الطائرات النفاثة: باڵەفڕەی فیشکەدار
نفاخة: دەبدەبە، باتێکراو، *پڤدانک*
نفاذ: ناوەڕۆ
نفاش: بژکەر
نفاضة: سۆتەکدان
نفاق: دووڕوویی، دووزمانی، *دووڕویاتی*
نفايات: تلّپە، سەرکۆزەر، زبڵ، گلێش
نفخ: فووکردن، پفدان
نفر: کەس
نفْس: هەمان
نفَس: هەناسە، پشوو
النفس الطويل: پشوودرێژی
– طول النفس: پشوودرێژی
– طويل النفس: پشوودرێژ
نفسي: دەروونی
النفض: داتەکاندن، تەکاندن
نفط: پەترۆل، نەوت
نفع: کەڵک، سوود، *مفا*
نفق: تۆنێل، کولّبە
نفقات: خەرجی
نفوذ– سيطرة: دەسەڵاترۆیی

نفوذ – تنافذ: پێداچوون، دەڵاندن
نفور: تەکینەوە
النفي: نەرێ
النفير العام: ڕەشبگیر
نقابة: جڤات، سەندیکا
نقاهة: پشوودان
نقد – نقود: پارە، مەتەڵگ، دراو، پوول، *دراڤ*
– الحركة النقدية: بزاڤی دراوەکی
– مـــدير الحـــركـــة النقـــدية: بەڕێوەبەری بزاڤی دراوەکی
نقد: نەخت، هیشکە
نقد – إنتقاد: ڕەخنە
نقدي: نەختینە
نقش: نەخش، نیگار
نقص– نواقص: کێمایی، کێماسی، کەموکوڕی
نقطة: خاڵ، پنت
نقطة الأصل: خاڵی بنەڕەت
نقطة التفتيش: خاڵی پشکنین
نقطة الحراسة: خاڵی پاسەوانی، خاڵا *زێرەڤانیێ*
النقل: گواستنەوە، *ڤەگوهاستن*
نقل الملكية: گواستنەوەی مڵکایەتی
نقي: پەتی، زوڵاڵ، خاوێن
نكاف: ملەخڕێ
نكبة– كارثة: نسکۆ، لێقەومان، بەلەنگازی
نكران الذات: خۆنەویستی
النكرة: نەناس
نكسة: نسکۆ
نكهة: بۆ، بەرامە
نمل: مێرووله
نمل أبيض– ارضة: مۆرانە
نمو: فراژیبوون، گەشە، *وەرار*

نموذج: نموونە
نموذجي: نموونەیی
نهار: ڕۆژ
نهاية: کۆتا، بنەتا، دوماهی
– نهاية التأريخ: بنەتای مێژوو
نهب: چەپاوکردن، *تالانکرن*
نهج: ڕێباز، ڕەوت
نهر: ڕووبار
نهضة: وریابوونەوە، ڕاپەڕین
نواة: ناوکە، ناڤک
نوايا–نية: نیاز
نوع: جۆر
نوعي: جۆری، جۆرەکی
نوعية: جۆرایەتی
نول: مەکینەی چنین
نيل: وەدەست هێنان
نيل: خم، خوم، هەش
نيكل: نیکل
النيلج: دۆرنج، تەنی، هیس

هـ

هائل: مەزن، بێژمار
هائم– ضالّ: وێڵ، وندا
هاتف: تەلەفۆن
هادئ– هدوء: هێمن، ئارام، کڕ، کپ، مەند
هارب: ڕەڤۆک، ڕەوکە، هەڵاتوو، *ڕەڤی*
هازل– ظريف: نوکتەباز، *حەنەگباز، تڕانەکەر*
هالة: خەرمانە، *مالا هەیڤێ*
هالوك: گورگە، گیاکەڵە، *گورگەھ*
هاون: ئاون، دینگ
الهاوية: هەڵدێر، نهاڵ
هباء: فیرۆ، *هەروە*
هبة: بەخشین
هبوب: هەڵکردن
هبوط: داکەوتن، *داکەفتن*
هجاء: داشۆرین
هجرة: کۆچ، ڕەو، *مشەختبوون*
هجري: کۆچی، *مشەختی*
هجوم: هێرش، هەڵمەت، *ئێرش*
هجين: دووڕەگ
هدب: کوڵک، برژانگ، مژیلانک، برژۆڵ
هدف: نیشانە، ئامانج، ئارمانج، نیشانگە
الهدم: تەپاندن، ڕووخاندن
هدنة: ئاگربەست، ئاگربڕ
هدوء: هێمنی، کپی، کڕی، بێدەنگی
هذا: ئەم، ئەڤ
هذيان: ورێنە، *ژبەرگۆتن*
هرش: ئاڵۆش، خورشت
هرطمان: هەرزن
هرم: پیرامید، هەرەم
هرمون: هۆرمۆن

هز – رفرف: شەکانەوە، هەژان، *هەژیان*
الهزء– السخرية: تیز، تەشەر، جەفەنگ، لاقرتێ
هزاز: لەرێنەک، هەژێنەک، *هژهژوک*
هزل: گاڵتە، گەپ، *حەنەک، تڕانە*
هزلي: پێکەنیناوی، گەپاوی
هزة: لەرزە، لەرز
هزة أرضية: بلەرزەی زەوی، *لەرزا ئەردی*
هش: خاو، فشەڵ، سستەک، *خشم، سست*
هضبة – هضاب: بان، هەڵەت، *بانی*
الهضم: هەرس
هطول: بارین
هكتار: هیکتار
هكذا: ئەوها، *وەسا*
هلال: یەکشەوە، *ئێک شەڤ*
– منظمة الهلال الأحمر: ڕێکخراوی یەکشەوەی سوور، *هەیڤا سوور*
هلامي: جەلاتینی
هم: خەفەت، کەسەر، پەژارە
هنا: ڤێرێ، ئێرە
هندباء برية: تاڵیشک، *تەحلیشک*
الهندسة: ئەندازە
– كلية الهندسة: کۆلێجی ئەندازە
– المهندس: ئەندازیار
الهندسة – القياس: ئەندازە
هندسي: ئەندازەیی
– قياسات هندسية: پێوانەی ئەندازەیی
– اعمال هندسية: کاری ئەندازیاری
هواء: با، هەوا
هوائي: بایەکی، هەوایی
هواية: ئارەزوو
هور: زۆنگاو، زۆنگ، زەلکاو، زەنەکاو

هوية: پێناسە
هيئة: دەستە
الهيئة التأسيسية: دەستەی بنیاتنێ
هيئة الرقابة: دەستەی سانسۆر
هيئة الرقابة المالية: دەستەی سانسۆری دارایی
هيكل- تمثال: پەیکەر
الهيمنة: زاڵیەتی

و

وئام: تەبایی، نێوان خۆشی
وابل: ڕێژنە
واجب: ئەرک
واحد: یەک
واحة: مێرگ
واد: شیو، دۆڵ، نەواڵ
وأد: زیندەبەچاڵ
وارث: میراتگر، پاشماوەگر
واردات: داهات
الواردة: هاتە، هاتی
واسطة: هۆ، پێناو. (پێناو ئەو کەسەیە کە بۆ خۆشکردنی پێوەندیی نێوان دوو کەس کار دەکات).
واسع: فرەوان، هەراو، بەربلاو
واضح – ظاهر: ئاشکرا
واطيء: نزم، نەوی
واقع: هەڵکەوت
واقعي: هەڵکەوت بین، ڕاستی بین
الواقعية- في الأدب: ڕیالیزم
واهب -ممول: بدەر
وباء: پەتا، درم
وبر: تووکی وشتر
وبيل: بکوژ
وتر: ژێ
وتري: ژێدار
وثيقة: بەڵگەنامە
وجبة – طعام: ژەم، دان
وجبة – نوبة: شەفت، نۆر
وجدان: ویژدان
وجود: بوون

وجه: ڕوو، ڕوومەت، *ڕوی*
وحام: بێزوو
وحدة – إتحاد: یەکەتی
وحدة– وحدات: یەکە، یەکەگەل
وحدة ادارية: یەکەی کارگێڕی
وحدة الجنس: تاکڕەگەز
وحدة القياس: یەکەی پێوان
الوحدة الاقتصادية: یەکەتیی ئابووری
الوحدة السياسية: یەکەتیی سیاسی
الوحدة القانونية: یەکەتیی یاسایی
الوحدة المالية: یەکەتیی دارایی
وحدوي: یەکەتیخواز
وحي: ئیلهام
وحيد: تاقانە، ئێکانە
وخز: ئاژنین
وخيم: خراپ
وراثي – حكم: پشتاوپشت
وراثي – مرض: زگماک
ورد: گوڵ
وردي: ئاڵ
ورق: گەڵا، پەلک
ورقة: کاغەز، پەڕە
ورك: سمت
وزارة: وەزارەت
وزارة الاشغال والإسكان: وەزارەتی ئەشغال و نیشتەجێ کردن
وزارة الاعمار والتنمية: وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە و گەشەپێدان
وزارة الاوقاف والشؤون الاسلامية: وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئیسلامی
وزارة البلديات والسياحة: وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار
وزارة التربية: وەزارەتی پەروەردە
وزارة الثقافة: وەزارەتی ڕۆشنبیری
وزارة حقوق الانسان: وەزارەتی مافی مرۆڤ
وزارة الداخلية: وەزارەتی ناوخۆ
وزارة الزراعة والري: وەزارەتی کشتوکاڵ و ئاودێری، *چاندن و ئاڤدێری*
وزارة شؤون البيشمركه: وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە
وزارة الصحة والشؤون الاجتماعية: وەزارەتی تەندروستی و کاروباری کۆمەڵایەتی
وزارة الصناعة والطاقة: وەزارەتی پیشەسازی و وزە
وزارة العدل: وەزارەتی داد
وزارة المالية والاقتصاد: وەزارەتی دارایی و ئابووری
وزارة المساعدات الانسانية والتضامن: وەزارەتی یارمەتیی مرۆڤایەتی و هاوکاری
وزارة النقل والمواصلات: وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن، *ڤەگوهاستن و گەهاندنێ*
وزير: وەزیر، شاریار
وزن: کێش
وسائل – وسيلة: هۆ، کەرستە، ئامێر
وسائل الايضاح: هۆی ڕوونکردنەوە
وسائل الدعاية: هۆی بانگەشە
وسائل النقل: هۆی گواستنەوە
وسادة: سەرین، بالیف، پشتی
وساخة: پیسی، کرێژ، *قرێژ*
وسام: خەڵات
وسط: ناوەند، نێوانە، ناڤین، ناڤبەر
– متوسط: ناوەندی، ناڤین

وسطي: ناوەڕاستی
وسیط: پێناو
وصف: وەسپ
وصل: گەیاندن
وصل - بطاقة: پسووڵە، بلیت
وصولي: خۆڕەپێشکەر، خۆگەیێنەر
وضع- وضعیة: بار
وضع اجتماعي: باری کۆمەڵایەتی
وضع اقتصادي: باری ئابووری
وطن: نیشتمان
وطن قومي: نیشتمانی نەتەوەیی
وظیفة: فەرمان، پیشە
- موظف: فەرمانبەر
وعاء: دەفر، ئامان
وعد: هەرێ، بەڵێن
وعد بلفور: هەرێی بەلفۆر
وعر: سەخت، ئاسێ
الوعر: هەڵدێر، هەڵەموت
الوعظ: ئامۆژگاری
الوعی: وریایی، *هشیاری*
وفاء: ئەمەک
وفاق: تەبایی
الوفاة: مردن، مرن
وقایة: پاراستن، پارێز، خۆپارێزی
- الوقایة خیر من العلاج: خۆپارێزی چاترە لە چارەسەر
وقت: کات، دەم
الوقت - ساعة: کاتژمێر، دەمژمێر
الوقت - الزمن: کات، سات
وقتي: کاتی، دەمی
وقع: جێکەوت
وقف اطلاق النار: ڕاگرتنی ئاگرهاوێژی
وقود: سووتەمەنی، ئاگردوو
وکیل: بریکار
وکیل الوزارة: بریکاری وەزارەت
ولهان: شەیدا
ولود: فرەزێ، شفتەزێ، بزێ
ولي عهد: جێنشین
ولید: زادە، زایان
ومیض: تروسکە، تریسکە
وهم: خەیاڵ
وهمي: خەیاڵی

ی

يائس: هیوابراو، بێ هیڤی، خەفەتخان، بێ هیوا

یانسون: رازیانە، *رزیانە*

یافع: هەراش

ید: دەست

الید العاملة: هێزی کار

یدة: دەسک، دەسـتک، لۆلەپ. (لۆلەپ ئەو دارەیە کە بەمەشکەوەیە و ئافرەت دەیگرێ بۆ ژەندن).

یدوي – آلي: دەستی

یراع: قەلەمە

یراع – آلة موسیقیة: شمشاڵ، بلوێر

یراع – عمر: ڕواڵ (تەمەنی سەروو هەرزەیی)

یساري: چەپڕۆ، چەپان

یسر: ساز

الیقظة: وریابوونەوە، *هشیاربوون*

یمیني: ڕاسترۆ، ڕاستان

یوم: ڕۆژ

الیوم– هذا الیوم: ئیرۆ، ئەمرۆ، *ئەڤرو*

یوم الآخرة– القیامة: ئەو دنیا، ڕۆژی هەرەدوایی، *رۆژا دوایێ، دوماهییێ*

یوم الحساب: ڕۆژی ژمار

یوم القیامة: ڕۆژی هەستانەوە

یومیة: ڕۆژانە

ڕێنووسی یەکگرتووی کوردی

ڕێنووسی یەکگرتووی کوردی

ئامادەکردنی: ئەندامی کارای کۆڕ
بەدران ئەحمەد حەبیب
پێداچوونەوە و پەسندکردنی: ئەنجوومەنی کۆڕ

پێشەکی

ئەنجوومەنی کۆڕی زانیاری کوردستان لە یەکێک لە کۆبوونەوەکانیدا پرۆژەیەکی هاتە پێش کە بریتی بوو لە دۆزینەوەی چارەسەرێک بۆ گیروگرفتەکانی ڕێنووسی کوردی بەئەلفوبێی عەرەبی. هەر لەو کۆبوونەوەیەدا، ئەنجوومەنی کۆڕ، ئەندامی کارا (بەدران ئەحمەد حەبیب)ی ڕاسپارد بۆ ئامادەکردنی ڕاپۆرتێک لەبارەی گیروگرفتە سەرەکی و بەرچاوەکانی ڕێنووسی کوردی و پێشنیازکردنی چارەسەر بۆ ئەو گیروگرفتانە، بۆ ئەوەی لە کۆبوونەوەکانی داهاتوودا تێکڕای ئەندامانی ئەنجوومەن (وەک لیژنەی ڕێنووس) بەشداری لە گفتۆگۆ و پەسندکردنی ئەو پرۆژەیەدا بکەن. لە هەردوو کۆبوونەوەی ڕۆژانی هەینی ڕێکەوتی ٤ ئایار ٢٠٠١ و شەممە ١٢ ئایار ٢٠٠١ بۆ ماوەی نێزیکەی ١٤ سەعات گفتوگۆیەکی تێروتەسەل لەسەر پرۆژەکە کرا و، ئەوەی لێرەدا دەخرێتە ڕوو بریتییە لە ڕێنووسی پەسندکراوی کۆڕی زانیاری کوردستان.

هۆی بەپێویست بوونی ڕێنووسی یەکگرتوو:

لەو هەمموو ئەو ئەلفوبێ جۆراوجۆرانەی لە دنیا بەکاردێن و لە ڕێنووسی هەمموو زمانانددا، گیروگرفت هەن. هۆی سەرەکی لەم کێشە و گیروگرفتانەدا بەپلەی یەکەم دەگەڕێتەوە بۆ پێ ڕانەگەیشتنی شێوەی پیتەکان بەدەنگەکان و، نالەباریی ڕێنووس بۆ دەربڕین. ئەم کێشەیە لە هەمموو ڕێنووس و زمانانددا هەیە بەڵام لە هەموویاندا چارەسەر دۆزراوەتەوە (ئەگەر نیوەچڵیش بێ لە هەندێک باردا) و هەمموولا ڕێک کەوتوون کە چۆن بنووسن.

سەرنج دەدرێ لە ڕێنووسی کوردی بەئەلفوبێی عەرەبی (هەروەها بەئەلفوبێی لاتینیشدا) گیروگرفتەکان بێ چارەسەر ماون. زۆرجار چارەسەری تاکە کەسی لەلایەن زانایان و شارەزایان و، هەندێک جاریش چارەسەری بەکۆمەڵ لەلایەن داوودەزگا پێوەندیدارەکانەوە پێشکێش کراون (کە لێرەدا دەرفەتی ئاماژەپێدانیان نییە) بەڵام یەکگرتنیان لەسەر نەکراوە یان پشتگوێ خراون. ئێمە لەگەڵاڵەکردنی ئەم پرۆژەیە و، گفتوگۆکانی ئەنجوومەنی کۆڕدا سوودمان لە هەوڵەکانی پێشوو وەرگرتووە

و، ئەوەی دەخرێتە ڕوو هەنگاوێکە لە دوای هەنگاوەکانی ئەوانەوە.

ئەمڕۆ لە کوردستان نووسین بەزمانی کوردی زۆر پەرەی سەندووە. بەتایبەتی لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا، خوێندنی هەموو قۆناغەکان (١٢ ساڵ) بەزمانی کوردییە. نووسینی داوودەزگاکانی حکوومەت بەکوردین. ڕاگەیاندن و ڕۆژنامەوانی و چاپی کتێب زۆر فرەوان بوونە، لە دەرەوەی کوردستانیش زۆر داوودەزگای خوێندن و ڕووناکبیری دامەزراون بەڵام ڕێنووسی یەکگرتوو لە کایەدا نییە. تەنانەت لە سەرنجدانێکی سەرپێیی و بەپەلەش بەبڵاوکراوەکاندا هەست بەم پەشێوی و کەس بەکەس نەبوونە دەکرێت. ئەمە کارێکی نالەباری کردووەتە سەر تەواوی بزووتنەوەی خوێندەواری و ڕووناکبیری، بەتایبەتیش لە قوتابخانەکاندا کە قوتابی هەست بەسەر لێ شێوان دەکات. هەروەها خوێنەری بڵاوکراوەکانیش ئەم جیاوازییەیان بەرچاو دەکەوێ.

ڕێنووسی یەکگرتوو بنچینەی یەکەمی خوێندەوارییە، هەر هیچ نەبێ دەبێ لەمەدا یەکگرتووبین، مەرجیش نییە چارەسەرەکان بێ گرێ و کەموکورتی بن، گرینگ یەکگرتنە. ئەوەی کۆڕی زانیاری کوردستان لەم بوارەدا پێشکێشی دەکات هەنگاوێکە بەم ڕێگەیەدا و، داوا لە زانایان و پسپۆڕان دەکات بۆ ئەوەی بیر و سەرنجی خۆیانی لە بارەوە دەربڕن. لە ئەنجامدا هەموومان دەگەین بەچارەسەرێکی یەکگرتوو و، ئەم گیروگرفتە سەرەتاییە لە کۆڵ دەکەینەوە کە گیروگرفتی هەرکەسێکە دەست بداتە قەڵەم و بنووسێ.

ئەم پرۆژەیە:

ئەو هەنگاوانەی هەتا ئەمڕۆ بەرێگەی چارەسەری گیروگرفتەکانی ڕێنووسی کوردیدا هاوێژراون کەموکورتییەکی بەرچاویان ئەوەبووە کە لەسەر بنچینەی یەک دیالەکت (کرمانجی خواروو) و یەک ئەلفوبێ (ئەلفوبێی عەرەبی) داڕێژراون. ئەمەش بووەتە هۆی ئەوەی زۆر لە گیروگرفتەکان بەدروستی نەبینرێن و، لەسەر ئەم بنەوێیەش چارەسەرەکانیان دروست نەبێ.

ئێمە لە گەڵاڵەکردنی ئەم پرۆژەیەدا هەوڵمان داوە (وەک هەنگاوی یەکەم) هەردوو زاراوی سەروو و خوارووی کرمانجی لەبەر یەک بگرین لە دۆزینەوەی چارەسەری کێشەکاندا و، هەردوو ئەلفوبێی کوردی (بەعەرەبی و لاتینی) ڕەچاو بکەین. ئەمەش یارمەتیی داوین بۆ یەکلاکردنەوەی هەندێک کێشە. بۆ نموونە:

یەکەم: هەندێک لە نووسەران پێیان وابووە کە وشەی (**شوان، لوا...**) دەبێ بە (**و**)ی درێژ (**وو:**û) بنووسرێن. واتە (**شووان:** Şûwan)(**لووا:** Lûwa) بەهەمان شێوەش لە برێتی (**توانا، ڕوا، کوا...**) دەنووسن (**تووانا، ڕووا، کووا...**). لە ڕاستیدا ئەگەر دوو وشەی یەکەم و دووەم (واتە: **شوان و لوا**) بەکرمانجیی سەروو و ئەلفوبێی لاتینی بنووسینەوە کە (**شڤان و لڤا**)ن، دەبینین یەک دەنگی (**ڤ**) دەچێتە جێگەی (**و**) و، دەبن بە (Şivan، Liva) ئەمەش بەڵگەیەکی بنەبڕە بۆ ئەوەی تێ بگەین یەک

(و)ە و ئەویش (و:w)ی کۆنسۆنانتە. هەمان بنکەشمان لە نووسینی (**و**)ی سەرەتای وشەدا ڕەچاوکرد، لەبەرئەوەی وشەکانی: (**وشە، ولات، وریا، ون**) بەتەنیا یەک (**و**) دەست پێ دەکەن و بزوێنی فرەکورتی (i)یان بەدوادادێت لە ئەلفوبێی لاتینیدا. واتە دەبن بە:

Wişe, Wilat, Wirya, Win

دووەم: گیروگرفتێکی زلی ڕێنووسی کوردی بەئەلفوبێی عەرەبی ئەوەیە کە بۆ هەردوو پیتی (y) و (î)ی لاتینی تەنیا یەک نیشانەی پیت هەیە کە ئەویش (**ی**)ە. نەبوونی ئەم جیاوازییە سەری لە نووسەرانیش شێواندووە نەک تەنیا هەر خوێنەران. بۆیە لە کاتی بەدوای یەکتردا هاتنی (y) و (î)دا کە لە ئەلفوبێی عەرەبیدا هەردووکیان هەر (**ی**)ن، گیروگرفت دروست دەبێ. بۆ نموونە کە دەنووسرێ: (**زەوییەکە** Zewyîke) زۆر کەس هەر بە(**زەویەکە**)ی دەنووسن و پێیان وایە کە نووسینی دوو (**ی**) بەسەریەکەوە کرێت و زیادەیە. لەوەش گەرێ کە دەنووسرێ (**شاییەکە**) کە لە (**شایی**)یەوە هاتووە و نووسینی سێ جار (**ی**) چەند زیادە و کرێت دێتە بەرچاویان. ئەمە تەنیا لە کاتی نووسینی کوردی بەئەلفوبێی لاتینیدا دانی پێدا دەنرێ کە دەبینرێ کە ناچارییە و هەردەبێ (yîy) بنووسین واتە دەبێ بە: Sayîyeke**.** لەم بارەدا دەبینین هیچ زیادەیی و دزێوییەک نییە بگرە زۆر پێویستە هەرسێ دەنگ (**ی**) بەدوای یەکتردا بێن.

ئەوە مایەوە بڵێین کەوا ئەو گیروگرفتانەی لەم پڕۆژەیەدا بەرچاو خراون و چارەسەریان بۆ دۆزراوەتەوە، هەموو گیروگرفتەکانی ڕێنووسی کوردی نین. وەک لە سەرەتا ئاماژەمان پێ دا ئەمانە گیروگرفتە سەرەکی و بەرچاوەکانن. ئەوانیتر دەمێنن بۆ پڕۆژەیەکی داهاتوو.

داوا لە داوودەزگا ڕۆشنبیرییەکان و وەزارەتی پەروەردە و دەزگاکانی ڕاگەیاندن دەکەین کە ئەم ڕێسا و بنکانەی لێرەدا بەرچاو خراون، بەکاریان بێنن. وەک گوتمان سەرەتای خوێندەواری ڕێنووسی یەکگرتووە. هەموو شتێکیش لە یەکگرتنەوە دەست پێ دەکات.

***

یەکەم: گیروگرفتی پیتی (و).

نیشانەی (و) لە زمانی کوردیدا بە شێوەی خوارەوە دەنووسرێ:

١- پیتی (و)ی کورت، واتە (و)ی بزوێنی کورت (و: u)

بۆ نموونە: **کورد. کورت. کوشت.**

Kurd. Kurt. Kuşt

٢- پیتی (وو)ی درێژ، واتە (وو)ی بزوێنی درێژ (وو: û)

بۆ نموونە: **سوور. چوو. دوو.**

Sûr. Çû. Dû

٣- پیتی (و)ی کۆنسۆنانت (نەبزوێن). واتە (و: w)

بۆ نموونە: **ئاوایی. وەرە. هاوار. ئاو**

دەنگی (و) لێرەدا هەندێک جار لە زاراوی کرمانجیی سەروودا دەبێ بە دەنگی (ڤ)

Awayî (Avahî). were. Hawar. Av

٤- پیتی (ۆ)ی کراوە. واتە (ۆ: o)

بۆ نموونە: **دۆڵ. گۆڕ. نۆ.**

Dol. Gor. No.

دووەم: گیروگرفتی پیتی (و)ی سەرەتای وشە.

هەر وشەیەک بە پیتی (و) دەست پێ بکات بە یەک (و) دەنووسرێت.

بۆ نموونە: **وریا. وڵات. وشە. ورد.**

wirya. wilat. wişe. wird.

سێیەم: گیروگرفتی پیتی (ی):

نیشانەی (ی) لە زمانی کوردیدا بە شێوەی خوارەوەیە:

١- پیتی (ی)ی بزوێن. واتە (ی: î).

بۆ نموونە: **زەوی –** Zewî

٢- پیتی (ی)ی کۆنسۆنانت. واتە (ی: y)

بۆ نموونە: **یار –** yar

• **سەرنج** ١: پیتێکی (ی)ی بزوێنی فرە کورت هەیە کە لە نووسینی کوردی بە ئەلفوبێی لاتینیدا نیشانەی (i)ی بۆ دانراوە وەک لە وشەکانی: من – Min ، کن – Kin ، ژن – jin. ئەم نیشانەیە لە نووسینی کوردی بە ئەلفوبێی عەرەبیدا نییە.

• **سەرنج** ٢: نیشانەکانی (ی)ی بزوێن و (ی)ی کۆنسۆنانت واتە (î) و (y) لە پیتی عەرەبیدا هەردووکیان هەمان نیشانەی (ی)یان هەیە بەڵام لە ڕاستیدا لە یەکتر جیاوازن و لە کاتی بە دوای یەکتر هاتنیاندا دەبێ هەردووکیان بنووسرێن.

وەک: **نییە. چییە. دیارییەکە. زەوییەکە.**

Nîye. Çîye. Dîyarîyeke. Zewîyeke

• **سەرنج** ٣: لە کاتی هاتنی سێ پیتی (ی) بە دوای یەکتردا وەک لە وشەکانی (**ئاواییییەکەمان**...) (**کۆتاییییەکەی**...) (**وەستاییییەکی**...) (**کۆتاییی بە کارەکە هێنا**) دەبێ بەسەر یەکەوە بنووسرێن، واتە سێ (ی) بە شێوەی (ییی) بە دوای یەکتردا دێن.

(Westayîyeki....) (Kotayîy be Kareke hêna)

چوارەم: گیروگرفتی پیتی (ڕ)ی گران، واتە (ڕ)ی نیشانەدار. ئەم پیتە لە هەر کوێیەکی وشەدا هات دەبێ بە نیشانەکەیەوە بنووسرێت. واتە لە سەرەتا و ناوەڕاست و کۆتایی وشەدا هەر (ڕ)ی گرانی نیشانەدارە.

وەک: **ڕۆژ. بڕیار. کەڕ.**

پێنجەم: گیروگرفتی پیتی (و)ی بەیەکەوەبەستن (عطف):
پیتی (و)ی بەیەکەوەبەستن، بە شێوەیەکی جیاواز لە وشەی پێش خۆی و پاش خۆیەوە دەنووسرێت و مامەڵەیەکی سەربەخۆی لەگەڵدا دەکرێت.

بۆ نموونە: **من و تۆ. ئارەزوو و وریا.**

• **سەرنج:** لە هەندێک وشەی لێکدراودا پیتی (و)ی بەیەکەوە بەستن بووە بەشێک لە هەردوو وشە لێکدراوەکە و بە هەموویان وشەیەکی سەربەخۆیان دروست کردووە.

وەک: **کاروبار. دەنگوباس. ئەلفوبێ. هاتوچۆ.**

لەم بارانەدا مامەڵەی سەربەخۆ لەگەڵ پیتی (و)ی بەیەکەوە بەستندا ناکرێت و وشەکە هەمووی بەسەریەکەوە دەنووسرێت وەک لە نموونەکاندا پێشانمان دا.

شەشەم: وشەی ناسادە چ ناو بێ یان زاراوە دەبێ بەسەریەکەوە وەکو یەک وشە دەنووسرێن. وەک:

ناو: **چەمچەماڵ. بێکەس. دڵشاد. زوورگەزراو. بێخاڵ. ناڵپارێز. میاندواو. کانیکەوە. سپیگرە.**

زاراوە: **ڕێنووس. ڕێپێوان. دەسبەجێ. جێبەجێ. نیشتمانپەروەر. دەستنووس. دەسبازی. ولاتپارێز. ئازادیخواز. دووشەممە. سێشەممە. پێنجشەممە. یەکسەر. راستەوخۆ. یەکشەوە** (مانگی یەکشەوە).

حەوتەم: پیتی (ت) لە کۆتای کار (فرمان)دا دەشێ بنووسرێت و دەشێ نەشنووسرێت.

وەک: **دێت و دەڕوات** (یان) **دێ و دەڕوا.**

هەشتەم: نیسبەت لە زمانی کوردیدا زۆربەی جار بەهۆی پیتی (ی) لە کۆتای ناودا دەکرێت.

وەک: **پێنجوینی. هەولێری.دهۆکی. شێخانی.**

هەروەها ئەم نموونانەی خوارەوە:

ئەحمەدئاوا: **ئەحمەد ئاوایی**

یارمجە: **یارمجەیی.**

تووزخورماتوو: **تووزخورماتوویی.**

شنۆ: **شنۆیی.**

ئاکرێ: **ئاکرێیی** (یان) **ئاکرەیی.**

لادێ: **لادێیی.**

• **سەرنج:** ئەو ناوانەی خۆیان بە پیتی (ی) تەواو دەبن پێویست ناکات (ی)ی نیسبەتیان بخرێتە پاڵ. وەک:

سلێمانی: **کامەران سلێمانی.**

کانیماسی: **حاجی حوسێن کانیماسی.**

ئامێدی: **ئازاد ئامێدی.**

نۆیەم: هەر وشەیەکی بیانی چ هاتبێتە ناو زمانی کوردییەوە، یان هەر ناو و وشەیەکی تر کە لە نووسینی کوردیدا دێتە پێشەوە، دەبێ بەرێنووسی کوردی بنووسرێت.

وەک: **ئەڵڵا. قەڵەم. ئەکبەر. قاهیرە. ئۆتۆمۆبیل. دۆستویڤسکی.**

دەیەم: ئامرازی (تر، ترین) کە بۆ بەراورد بەکاردێن دەبێ بەوشەکانی پێش خۆیانەوە بلکێنرێن. وەک:

جوان: جوانتر – جوانترین.

خاو: خاوتر – خاوترین.

• **سەرنج**: ئەم ئامرازەی (تر) جیاوازە لە وشەی (تر) کە بەواتەی (دی، دیکە) دێت. ئەمەی دوایی دەبێ بە جیاواز لە وشەی پێش خۆی دەنووسرێت.

وەک: **ماڵێکی تر، چیی ترم ناوێ.**

یازەدەیەم: جێناوی نیشانەی وەک: ئەم. ئەو. ئەڤ.

ئەم جێناوانە ئەگەر ئاوەڵکاری (کات – یان – شوێن)یان بەدوادا هات پێیانەوە دەلکێن و دەبن بە یەک وشەی سەربەخۆ.

وەک: **ئەمشەو. ئەمڕۆ. ئەڤسال. ئەمجارە. ئەمبەر و ئەوبەر. ئەڤرۆ.**

دوازدەیەم: نیشانەکانی نەناسراوی وەک (...یەک، ...ێک، ...ەک) بە شێوەی خوارەوە دەچنە سەر وشەکانی پێش خۆیان:

١– ئەگەر وشەکان بە پیتە بزوێنەکانی (ا، ی، ە، ێ) تەواو بووبن ئەوا نیشانەی (...یەک)یان دەخرێتە پاڵ. وەک:

چیا: چیایەک.

زەوی: زەوییەک.

وێنە: وێنەیەک.

دێ: دێیەک.

٢– ئەگەر وشەکان بە پیتە بزوێنی (وو) یان هەر پیتێکی دەنگدار (نەبزوێن: کۆنسۆنانت) تەواو بووبن ئەوا نیشانەی (ێک – لە کرمانجیی خواروو) و نیشانەی (ەک)یان لە کرمانجیی سەروودا دەچێتە سەر.

خانوو: خانووێک، خانووەک

گوند: گوندێک (کرمانجیی خواروو)، **گوندەک** (کرمانجیی سەروو).

ژن: ژنێک (کرمانجیی خواروو)، **ژنەک** (کرمانجیی سەروو).

سێزدەیەم: گیروگرفتی پاشگرەکانی (دا. ڕا. وە. ەوە)

ئەم پاشگرانە بە وشەکانی پێش خۆیانەوە دەلکێنرێن. وەک:

دا: **لە دڵدا** (هەر برینێ کە لە دڵدا هەیە سارێژی کەن). (خەمێکم لە دڵدایە).

ڕا: **لە ئامێدیرا** (لە وێرا بەپێ هاتووین). (لە خۆڕا دڵی گۆڕاوە).

وە: لە چوارچراوە (لە وێوە هاتووین).

ەوە: بەماڵەوە (بە ماڵەوە ڕۆیشتین).

(جارێکی تر نووسیمەوە). (خانووەکەم کڕییەوە).

• **سەرنج**: پاشگری (دا) جیایە لە وشەی (دا) کە فرمانە و چاوگەکەی (دان)ە.

وەک: **تیرێکی لە دڵی دا. تیرێکی لە دڵی داوم.** ئەم (دا)یەی فرمان بەجیا دەنووسرێ.

چواردەیەم: گیروگرفتی پێشگرەکانی (هەڵ. دا. ڕا. وەر. دەر)

١- ئەم پێشگرانە کاتێ دەچنە سەر چاوگ یان فرمان یان هەر حاڵەتێکی تر، پێیانەوە دەلکێن بەمەرجێ جێناوی لکاو نەکەوتبێتە نێوان پێشگر و وشەکەی دوای خۆی. وەک:

* چاوگ:

هەڵ: هەڵکردن. هەڵگرتن. هەڵکورمان. هەڵکێشان.

دا: دابڕان. داخستن. دارمان. داکردن.

ڕا: ڕاگرتن. ڕاکێشان. ڕاپەرین.

وەر: وەرگرتن. وەرسووڕان.

دەر: دەرکردن. دەرهێنان.

* فرمان:

هەڵ: هەڵگرە. هەڵمەخە. هەڵکشێ.

دا: دانێ. دامەبڕە.

ڕا: ڕاکێشە. ڕامەپەڕێنە.

وەر: وەرگرە. وەرسووڕێنە.

دەر: دەربێنە. دەرخە.

* حاڵەتی تر. وەک:

هەڵکشاو. هەڵنەکشا. دانراو. ڕاپەڕیو. ڕانەپەڕیو. وەرگرتوو. وەرگرتە. دەرخراو. دەرکراو.

٢- ئەگەر جێناوی لکاو کەوتە نێوان پێشگر و فرمانەکەی دوای خۆی ئەوا بەجیا دەنووسرێن و جێناوەکە بە پێشگرەوە دەلکێنرێ.

هەڵ: هەڵم گرن. هەڵیان کەن. هەڵمان کێشن. هەڵمان مەواسن.

دا: دامان نەنایە. دایان خەن. دای بڕە.

ڕا: ڕایان دەگرین. ڕام کێشە. ڕام پەڕێنە. ڕاشیان پەڕێن.

وەر: وەرمان گرتایە. وەری نەگری. وەریان سووڕێنەوە.

دەر: دەریان پەڕاندین. دەری خە.

پازدەیەم: گیروگرفتی وشەی لێکدراو.

ئەگەر وشەی دووەم لە دۆخی فرماندا بوو، بەجیا دەنووسرێن:

ڕێک دەکەوین. پێکیان هێنایەنەوە. پێک نەهاتین. یەکیان نەگرتووە. دەستمان نەکەوت.

بەڵام ئەگەر وشەی دووەم لە دۆخی چاوگ یان حاڵەتی تردا بوو ئەوا هەردوو وشەکەوە بە یەکەوە دەلکێنرێن.

وەک: **ڕێککەوتن. پێکهاتن. یەکگرتن. دەسخستن. یەکگرتوو. دەسکەوتوو. پێکهاتە.**

شازدەیەم: ئامرازی (ش)ی تەئکید کەوتە هەر شوێنێکی وشەوە دەبێ بە بەشێک لە وشەکە و نابێ بە هۆی لەتبوونی وشەکە. وەک: **بشتەوێ ناتدەمێ. نەشخۆی.** گوتی دێم... **نەشهات. نەشمانگرتن. بشمانبەن.**